

PĀRSKATS PAR BŪTISKIEM ŪDEŅU APSAIMNIEKOŠANAS JAUTĀJUMIEM LATVIJĀ

LIFE GoodWater IP C13 aktivitāte "4. cikla upju baseinu apsaimniekošanas plānu (UBAP) pasākumu programmu izstrāde, ūdensobjektu kvalitātes uzlabošanai piemērotāko pasākumu atlasei un pamatošanai nepieciešamie novērtējumi"

Rīga, 2025

Pārskats par būtiskiem ūdeņu apsaimniekošanas jautājumiem Latvijā

Atskaites autors: Ineta Aršauska (Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs)

© Foto: Ineta Aršauska (Daugava Rīgā)

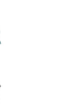
Citēšanas paraugs: LVĢMC, 2025. Pārskats par būtiskiem ūdeņu apsaimniekošanas jautājumiem Latvijā, Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs, LIFE GoodWater IP, Rīga, 52 lpp.

Materiāls tapis integrētā projekta ietvaros “Latvijas upju baseinu apsaimniekošanas plānu ieviešana laba virszemes ūdens stāvokļa sasniegšanai” (LIFE GOODWATER IP, LIFE18 IPE/LV/000014), kas ir saņēmis finansējumu no Eiropas Savienības LIFE Programmas un Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrijas.

Informācija atspoguļo tikai LIFE GOODWATER IP projekta partneru viedokli, un Eiropas Klimata, infrastruktūras un vides izpildagentūra neatbild par to, kā tiek izmantota šeit paustā informācija.

© LVĢMC, 2025

Dokumenta izstrādes lapa	
Dokumenta versijas numurs	V 1.0
Dokumenta plānotais izstrādes datums	12.2025
Dokumenta faktiskais izstrādes datums	12.2025
Dokumenta aktuālās versijas izstrādes datums	12.2025
Projekta aktivitātes/apakšaktivitātes numurs	C13

Kopsavilkums

Pārskats sniedz visaptverošu ieskatu aktuālajā Latvijas virszemes, pazemes un jūras ūdeņu stāvoklī, kā arī galvenajās slodzēs, kas kavē labas ūdens kvalitātes sasniegšanu. Tas ir sagatavots kā nozīmīgs pamata dokuments nākamā (2028.–2033. gada) upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plānu izstrādei un sabiedrības iesaistei šajā procesā.

Pārskatā apkopoti jaunākie ūdens kvalitātes monitoringa dati, analizēta situācija četros Latvijas upju baseinu apgabalos un identificēti būtiskākie ūdeņu apsaimniekošanas izaicinājumi. Galvenās problēmu grupas ietver punktveida piesārņojumu (īpaši no notekūdeņu attīrīšanas iekārtām), izkliedēto piesārņojumu (galvenokārt no lauksaimniecības), hidromorfoloģiskos pārveidojumus (meliorācija, aizsprosti, HES), kā arī citas nozīmīgas slodzes, piemēram, vēsturisko piesārņojumu, invazīvās sugas un klimata pārmaiņu ietekmi.

Dokumentā būtiska uzmanība pievērsta arī pašvaldību lomai, apkopojot to sniegto informāciju par lokālajām problēmām un plānotajiem pasākumiem ūdens kvalitātes uzlabošanai. Ziņojuma noslēgumā izdarīti galvenie secinājumi un iezīmēti turpmākie soļi ūdeņu apsaimniekošanas plānošanā, uzsverot nepieciešamību pēc mērķtiecīgiem, koordinētiem un ilgtermiņā ilgtspējīgiem risinājumiem.

Summary

The report provides a comprehensive overview of the current status of Latvia's surface waters, groundwater and marine waters, as well as the main pressures hindering the achievement of good water quality. It has been prepared as a key background document for the development of the next cycle of River Basin Management Plans (2028–2033) and for public involvement in this process.

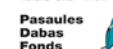
The report compiles the latest water quality monitoring data, analyses the situation in Latvia's four river basin districts, and identifies the most significant water management challenges. The main groups of issues include point source pollution (in particular from wastewater treatment plants), diffuse pollution (primarily from agriculture), hydromorphological alterations (land drainage, dams and hydropower plants), as well as other significant pressures such as historical pollution, invasive species and the impacts of climate change.

The document also places strong emphasis on the role of municipalities, summarising the information they provided on local pressures and planned measures to improve water quality. The report concludes with key findings and outlines the next steps in water management planning, highlighting the need for targeted, coordinated and long-term sustainable solutions.

Saturs

Kopsavilkums	3
Summary	3
Ievads	5
1. Upju baseinu apgabali Latvijā	7
2. Ūdeņu kvalitāte Latvijā 2024. gadā	12
3. Būtiski ūdeņu apsaimniekošanas jautājumi	20
3.1. Punktveida piesārņojums	20
3.2. Izklidētais piesārņojums	22
3.3. Hidromorfoloģiskie pārveidojumi	23
3.4. Citas slodzes	25
4. Pašvaldību aptaujas rezultāti	31
4.1. Pašvaldību teritorijās identificētās slodzes un to virzītājspēki	31
4.2. Pašvaldību plānotie pasākumi slodžu samazināšanai (2028. – 2033. g.)	34
Galvenie secinājumi	39
Turpmākie Upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plānu 2028. – 2033. g. izstrādes soļi	40
Izmantotā literatūra un avoti	41
Pielikumi	42

Ievads

Ūdens Struktūrdirektīva (2000/60/EK) (ŪSD) un Ūdens apsaimniekošanas likums nosaka, ka divus gadus pirms nākamā plānošanas cikla Upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plānu (UBAP) apstiprināšanas Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centram (LVĢMC) ir jā sagatavo pārskats par būtiskiem ūdeņu apsaimniekošanas jautājumiem, tostarp nodrošinot pārskata sabiedrisko apspriešanu. Pārskata nolūks ir uzsvērt ūdeņu aizsardzības un apsaimniekošanas prioritātes un veicināt sabiedrības iesaisti UBAP 2028. – 2033. gadam sagatavošanā. Ar būtiskiem ūdeņu apsaimniekošanas jautājumiem šajā kontekstā ir domātas slodzes, kuras rada ietekmi uz ūdeņu kvalitāti. Šīs slodzes rada punktveida piesārņojuma izplūdes no notekūdeņu attīrīšanas iekārtām, noteces no lauksaimniecībā izmantojamām zemēm, HES radītās hidromorfoloģiskās ietekmes u. c.

UBAP ir reģionāla mēroga plānošanas dokumenti ūdeņu aizsardzības un ilgtspējas nodrošināšanai, kura galvenais mērķis ir uzlabot ūdeņu – upju, ezeru, kā arī piekrastes un pazemes ūdeņu stāvokli. Katram UBA tiek izstrādāts savs plāns sešu gadu periodam. Latvijā UBAP tiek izstrādāti četriem upju baseinu apgabaliem – Daugavas, Gaujas, Lielupes un Ventas upju baseinu apgabaliem.

Pārskatā par būtiskiem ūdeņu apsaimniekošanas jautājumiem ir apkopota informācija, kas iegūta, uzklusot pašvaldību pārstāvju viedokļus par, viņuprāt, būtiskām slodzēm attiecīgās pašvaldības teritorijā un pašvaldību teritorijā veiktajām aktivitātēm ūdeņu apsaimniekošanas jomā. Informācija par situāciju pašvaldību teritorijās iegūta pašvaldību anketēšanas¹ gaitā, kas ar Klimata un enerģētikas ministrijas starpniecību tika veikta no 2024. gada 21. jūnija līdz 20. septembrim.

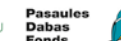
Šis dokuments ir sagatavots ar mērķi, balstoties uz jaunāko pieejamo informāciju, definēt šobrīd pastāvošās problēmas ūdeņu apsaimniekošanas jomā, kas būtu jārisina, lai nodrošinātu ūdeņu aizsardzību un to kvalitātes saglabāšanu vai uzlabošanu Latvijā. Šī dokumenta izstrāde un izstrādes vajadzībām veiktās darbības ir pirmie soļi nākamā cikla UBAP izstrādē. 2026. gadā tiks izstrādāti UBAP projekti, pamatojoties uz šo ziņojumu un komentāriem, kuri saņemti pēc šī dokumenta publicēšanas.

Publicējot šo pārskatu, interesenti tiek aicināti izteikt viedokli – kuriem ūdeņu apsaimniekošanas un aizsardzības jautājumiem vajadzētu pievērst vislielāko uzmanību. Tiek gaidīts viedoklis par šādiem jautājumiem:

- Kādi, jūsuprāt, ir būtiskākie ūdeņu apsaimniekošanas jautājumi apkārtnē, kurā dzīvojat vai kura jums ir nozīmīga?
- Vai jums ir idejas un kādas tās ir, lai uzlabotu ūdeņu apsaimniekošanu apkārtnē, kurā dzīvojat vai kura jums ir nozīmīga? Varat norādīt arī informāciju par jau notiekošiem darbiem, projektiem, pasākumiem.

Komentāri par sagatavoto pārskatu tiks gaidīti līdz 2026. gada 30. jūnijam uz e-pasta adresi sabiedriba@lvgmc.lv

¹ Aptaujas anketu skat. 1. pielikumā.

Lai iesaistītu ieinteresētās puses UBAP sagatavošanas procesā, katrā baseinu apgabalā ir izveidota arī konsultatīvā padome². Informācija par UBAP izstrādes gaitu un padarītajiem darbiem ir pieejama LVĢMC mājas lapā.

² MK not. Nr. 681. "Upju baseinu konsultatīvās padomes nolikums". (9.12.2003.)

Pieejams <https://likumi.lv/ta/id/82018-upju-baseinu-apgabala-konsultativas-padomes-nolikums>

1. Upju baseinu apgabali Latvijā

Latvija ir sadalīta četros upju baseinu apgabalos (UBA), kuru dabiskās īpatnības – reljefs, augsnes, nokrišņu režīms un ūdens noteces apstākļi – ir savstarpēji atšķirīgi, un veido ūdeņu apsaimniekošanas izaicinājumus³. Šī nodaļa sniedz pārskatu par katra apgabala raksturlielumiem, kas nepieciešami, lai izprastu ūdeņu kvalitāti un to ietekmējošās slodzes.

Slodzes ir dažādi antropogēni un dabiski faktori, kas ietekmē Latvijas virszemes un pazemes ūdeņu stāvokli. Latvijā nozīmīgākās slodžu grupas ir punktveida piesārņojums, izkliedētais piesārņojums, hidromorfoloģiskie pārveidojumi un citas slodzes – vēsturiskais piesārņojums, atmosfēras depozicija, invazīvās sugas un klimata pārmaiņas.

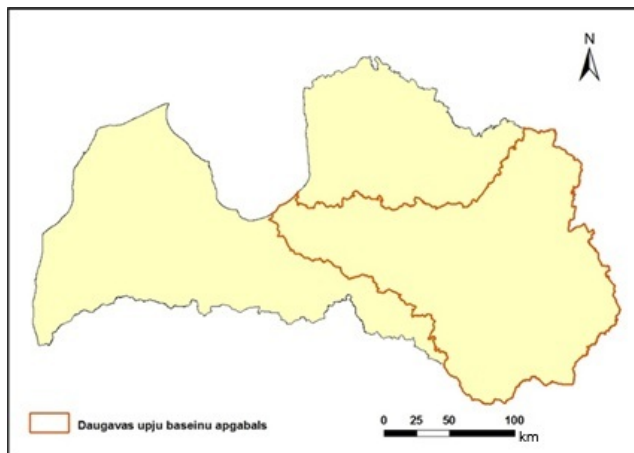
Daugavas UBA atrodas Latvijas austrumu un dienvidaustrumu daļā un ir platības ziņā vislielākais. Tā platība Latvijas teritorijā ir 27 057 km², kas ir 42 % no valsts kopējās teritorijas (skat. 1.1. attēlu).

Daugava ir viena no desmit lielākajām Baltijas jūras baseina upēm. Tā šķērso triju valstu – Krievijas, Baltkrievijas un Latvijas – teritorijas. Daugavas UBA ir iekļauta arī Veļikajas baseina Latvijas daļa, ko veido Veļikajas upes lielāko pieteku – Vedas, Kukovas, Rītupes, Ludzas, Zilupes un Kūdupes – baseini.

Plūstot uz austrumiem un ziemeļaustrumiem, šīs upes šķērso Latvijas robežu un ietek Veļikajā Krievijas teritorijā, kura caur Peipusa ezeru ietek Baltijas jūras Somu jūras liča dienvidu daļā un veido Narvas lielbaseinu.

Daugavas UBA teritorijai raksturīgs paugurains reljefs, kas mijas ar līdzenumiem un ietver Austrumlatvijas zemieni (Jersikas līdzenums, Aknīstes nolaidenuma austrumu teritorija, Aronas paugurlīdzenums, Lubāna līdzenums), Latgales augstieni (Feimaņu, Dagdas un Malienas pauguraine), Augšzemes augstieni, Alūksnes augstieni (Rāznava pauguraine, Rēzeknes pazeminājums) un Viduslatvijas zemieni (Viduslatvijas nolaidenums un Ropažu līdzenums).

Daugavas UBA klimata iezīmes saistītas ar tā ģeogrāfisko novietojumu. Nokrišņu sadalījums ir nevienmērīgs, to ietekmē reljefs un valdošo vēju virziena mainība atkarībā no gadalaika. Ievērojami lielāks nokrišņu daudzums ir apgabala rietumu daļā – Lielās Juglas un Ogres baseinos. Saskaņā ar klimatiskās normas (1981. – 2010. g.) aprēķiniem Daugavas UBA vidējā nokrišņu summa gadā mainās no 629 mm Rēzeknē līdz 759 mm Alūksnē⁴. Kopumā Daugavas UBA daļā, kas atrodas tuvāk jūrai, ziemas ir siltākas, bet vasaras vēsākas. Savukārt apgabala daļā, kas atrodas tālāk no jūras, vasaras ir karstākas, bet ziemas – aukstākas.

1.1. attēls. Daugavas upju baseinu apgabals

³ Upju baseinu apsaimniekošanas plāni 2022. – 2027. gadam. Pieejams <https://videscentrs.lv/gmc.lv/lapas/udens-apsaimniekosana-un-pludu-parvaldiba>

⁴ LVĢMC. S.a. Latvijas klimats. Pieejams <https://videscentrs.lv/gmc.lv/lapas/latvijas-klimats>

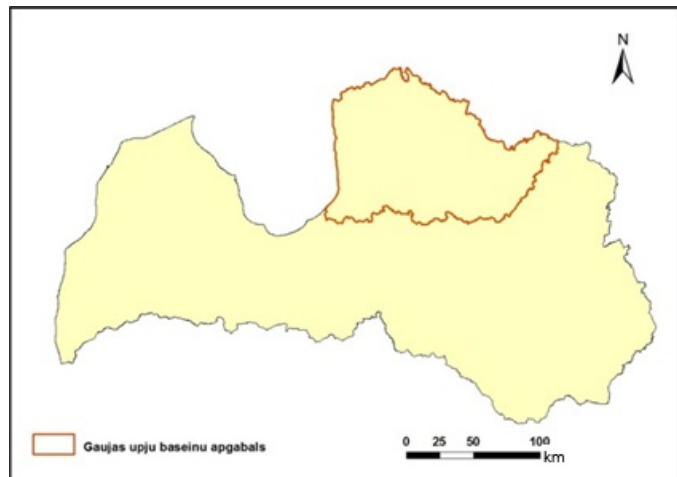
Daugavas UBA ir astoņas upes, kas garākas par 100 km un seši ezeri ar spoguļvirsmas platību, kas ir lielāka par 10 km². Kopumā upju un ezeru hidroloģiskais režīms raksturojas ar augstiem pavasara paliem, vasaras - rudens lietus paliem, vasaras un ziemas mazūdens periodiem. Maigās ziemās, atkušņu periodos upēs tiek novēroti ziemas pali, kas ir saistīti ar ledus vai/un vižņu sastrēgumiem.

Ilggadīgais vidējais noteces slānis, kas ir saistīts ar nokrišņu daudzumu un iztvaikošanas apjomu, Daugavas UBA mainās plašā amplitūdā. Vislielākā notece ir raksturīga Mazās un Lielās Juglas augštecēm, Ogres augštecei, Aronai un Vesetai, kur ilggadīgā noteces slāņa lielums ir 300 – 330 mm. Alūksnes augstienes dienvidaustrumu daļā noteces slānis ir 240 – 280 mm, savukārt Latgales augstienē upju vidējais noteces slānis ir ievērojami zemāks – 220 mm. Procentuāli vislielāko daļu no gada noteces veido palu notece (44 %).

Daugavas UBA ir raksturīgas augsnes, galvenokārt, uz smilts, smilšmāla un mālsmilts cilmiežiem. Izplatītas ir velēnu podzolaugsnes, pseidoglejotās augsnes un kūdraugsnes.

Apmēram pusi Daugavas UBA teritorijas aizņem meži, Aiviekstes un Dubnas upju baseinos sastopami dažādi purvu masīvi, bet pārējās teritorijās – tikai mazie purvi. Kopumā purvi aizņem 3–4 % no apgabala teritorijas.

Gaujas UBA atrodas Latvijas ziemeļaustrumu daļā. Tas ir starptautisks upju baseinu apgabals (skat. 1.2. attēlu). Latvijas teritorijā tajā ietilpst Gaujas, Salacas un Rīgas līcī ietekošo mazo upju baseini, kā arī Burtnieka ezers ar pietekām, savukārt Igaunijas teritorijā salīdzinoši nelielā platībā ietilpst daļa no Gaujas sateces baseina. Nelielā posmā Gaujas upe ir Latvijas – Igaunijas robežupe. Gaujas UBA kopējā platība ir 14 268 km², no tās Latvijas teritorijā atrodas 13 000 km² jeb 20,1 % no valsts kopējās teritorijas.

1.2. attēls. Gaujas upju baseinu apgabals

Gaujas UBA teritorijā zemiens un līdzenumi mijas ar augstienēm un paugurainēm. Reljefa atšķirības, kā arī atrašanās Latvijas ziemeļu daļā, nosaka klimata īpatnības. Upju lejtecēs Rīgas līcis nodrošina pietiekamu mitrumu un ievērojami mērenāku temperatūras režīmu.

Kopumā Gaujas un Salacas baseiniem raksturīgs ievērojams nokrišņu daudzums. Saskaņā ar klimatiskās normas (1981. – 2010. g.) aprēķiniem, Gaujas UBA vidējā nokrišņu summa gadā mainās no 636 mm Ainažos līdz 743 mm Zosēnos⁵.

Tā kā nokrišņu sadalījums ir nevienmērīgs, arī notecēi raksturīga samērā liela dažādība. Gaujas upju baseinu apgabala kopējā notece ir lielāka nekā citiem upju baseinu apgabaliem. Procentuāli vislielāko daļu no gada noteces veido pavasara notece (42,1 %).

⁵ LVĢMC. S.a. Latvijas klimats. Pieejams <https://videscentrs.lvģmc.lv/lapas/latvijas-klimats>

Gaujas UBA ir tikai viena upe, kas garāka par 100 km – Gauja, un tikai Burtnieku ezera spoguļvirsmas platība ir lielāka par 10 km². Vēl divām upēm, Salacai un Tirzai, garums ir lielāks par 90 km. Upju un ezeru hidroloģiskais režīms raksturojas ar pavasara paliem, vasaras - rudens lietus plūdiem, vasaras un ziemas mazūdens periodiem.

Ilggadīgais vidējais noteces slānis, kuru ietekmē nokrišņu daudzums un iztvaikošanas apjoms, Gaujas UBA mainās plašā amplitūdā. Vislielākā notece ir raksturīga Amatas augštecei Vidzemes centrālajā augstienē, kur ilggadīgā noteces slāņa lielums ir 330 mm. Vecpalsas upes baseinā upju vidējais noteces slānis ir ievērojami mazāks – 250 mm.

Augstieņu rajonos izplatītas augsnes uz mālsmilts un smilšmāla cilmiežiem: velēnu podzolaugsne un pseidoglejotā augsne, kā arī erodētā podzolaugsne. Savukārt zemienēs izplatīti ir tipiskie podzoli uz smilts cilmiežiem, vietām – velēnpodzolētās glejaugsnes, velēnu glejaugsnes, velēnu podzolaugsnes uz māla cilmiežiem. Piejūras zemienei raksturīgi smilts cilmieži ar visām jau minētajām augsnēm.

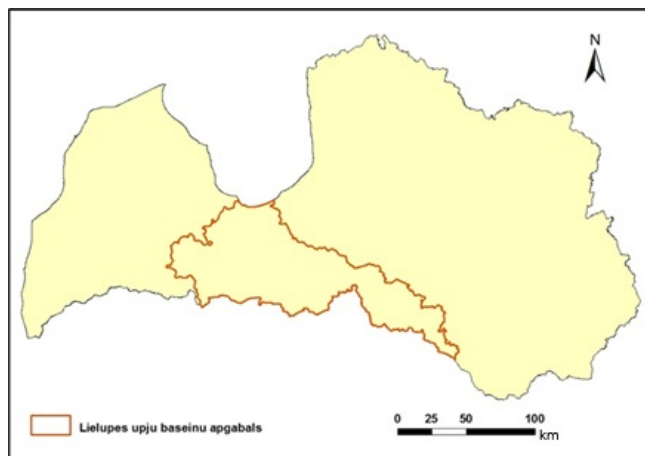
Lielāko Gaujas UBA teritoriju aizņem meži. Apgabala ziemeļu teritorijā pie Igaunijas robežas un Gaujas upes lejtecē sastopami lielākie purvu masīvi, tomēr kopumā tie aizņem tikai ap 4 % no apgabala teritorijas.

Lielupes UBA atrodas Latvijas centrālajā daļā. Tas ir starptautisks UBA ar kopējo platību 17 600 km², no kuras aptuveni puse ir Lietuvas teritorijā. Lielupes UBA platība Latvijas teritorijā ir 8875 km² jeb 13,7 % no Latvijas teritorijas (skat. 1.3. attēlu).

Lielupes UBA ir izteikts hidrogrāfiskais tīkls un salīdzinoši biezs mazo upju tīkls. Pārsvarā tās ir potamāla tipa upes ar straumes ātrumu līdz 0,5 – 1,5 m/s. Lielākā upe ir Lielupe, kas ir otra lielākā Latvijas upe aiz Daugavas. Tās garums ir 119 km.

Kursas augstiene pasargā Lielupes UBA teritoriju no mitrajām, rietumu vēju nestajām gaisa masām. Tādēļ Viduslatvijas un Piejūras zemienēs, kurās atrodas Lielupes UBA, gaisa masām raksturīgas lejupejošas plūsmas, kas nosaka samazinātu mitruma daudzumu un augstākas temperatūras, un ir iemesls zemākām nokrišņu summām gada griezumā. Saskaņā ar klimatiskās normas (1981. – 2010. g.) aprēķiniem Lielupes UBA vidējā nokrišņu summa gadā mainās no 589 mm Dobelē līdz 680 mm Kalnciēmā⁶.

Par Lielupes sākumu uzskata Mūsas un Mēmeles sateces vietu leņķus Bauskas, kur upes ūdens līmenis parasti ir daži metri virs jūras līmeņa. No Jelgavas pilsētas virzienā uz upes grīvu Lielupes kritums ir tikai 5–10 cm/km. Upes gultne atrodas daudz zemāk nekā vidējais Baltijas jūras

1.3. attēls. Lielupes upju baseinu apgabals

⁶ LVĢMC. S.a. Latvijas klimats. Pieejams <https://videscentrs.lv/gmc.lv/lapas/latvijas-klimats>

līmenis. Tas nosaka hidroloģiskā režīma īpašo raksturu šajā Lielupes posmā – Rīgas līča mainīga uzstādinājuma rezultātā rodas atpakaļ tecējums pie augstiem jūras ūdens līmeņiem.

Upes dziļums ir 8 – 12 m, vietām 15 – 20 m. Mazūdens perioda laikā Lielupes notece izteikti samazinās.

Upju un ezeru hidroloģiskais režīms Lielupes UBA raksturojas ar augstiem pavasara paliem, vasaras-rudens lietus plūdiem un vasaras un ziemas mazūdens periodiem. Ziemas mazūdens periodi bieži tiek pārtraukti ar atkušņiem.

Ilggadīgais vidējais noteces slānis, kuru ietekmē nokrišņu daudzums un iztvaikošanas apjoms, Lielupes UBA mainās plašā amplitūdā. Vislielākā notece ir raksturīga Iecavas augštecei, kur ilggadīgā noteces slāņa lielums ir 260 – 270 mm. Svētes, Platones un Mūsas upēm vidējais noteces slānis ir ievērojami zemāks – 145 – 150 mm. Procentuāli vislielāko daļu no gada noteces veido pavasara notece (40 – 42 %).

Ilggadīgais vidējais iztvaikošanas daudzums Lielupes UBA ir atkarīgs no gaisa temperatūras un relatīvā mitruma, tā apjoms – 375 mm.

Lielupes UBA izplatītas ir velēnu karbonātaugsnes un brūnaugsnes uz māla un smilšu cilmiežiem. Galvenokārt upju augštecē veidojas velēnu podzolaugsnes un pseidoglejotās augsnes, savukārt lejtecē izplatītākās ir velēnu glejaugsnes un velēnpodzolētās glejaugsnes. Upju palienēs pamatā ir aluviālās augsnes. Iecavas upes apkārtnē izplatītas augsnes uz smilts un kūdras, nelielās teritorijās pie Misas upes augšteces – uz mālsmilts un smilšmāla cilmiežiem: kūdrainā podzolētā glejaugsne, velēnu podzolaugsne un pseidoglejotā augsne, purvu kūdraugsne.

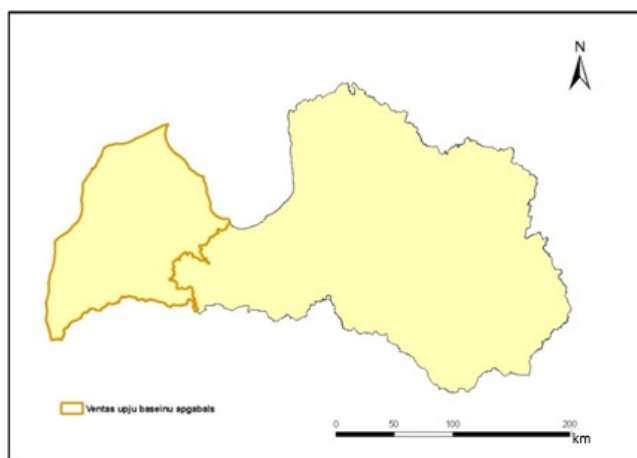
Reljefs, klimatiskie apstākļi un augsnes Lielupes UBA veido labvēlīgus apstākļus zemes izmantošanai lauksaimniecībā, vienlaikus radot nepieciešamību meliorācijas pasākumu īstenošanai.

Lielupes UBA teritoriju raksturo plašas lauksaimniecībā izmantotas teritorijas, tomēr arī meži aizņem lielu daļu – vairāk nekā 40 %, ir arī nelielas purvu teritorijas, kas kopumā aizņem ap 2 %.

Ventas UBA atrodas Latvijas rietumu daļā. Kopējā Ventas upju baseinu apgabala platība ir ~21 900 km², no tās aptuveni viena trešdaļa ir Lietuvas teritorijā. Ventas upju baseinu apgabala platība Latvijas teritorijā ir 15 621 km² jeb 24,2 % no valsts teritorijas kopplatības (skat. 1.4. attēlu). Ventas UBA ir divas upes, kas garākas par 100 km (Venta un Abava), un viens ezers ar spoguļvirsmas platību, kas ir lielāka par 10 km² (Usmas ezers).

Lielākās upes Ventas UBA ir Venta un Abava.

Ventas sateces baseins šķērso visu Kurzemi – tas atrodas Kursas zemienē (Pieventas līdzenums) starp Rietumkursas un Austrumkursas augstienēm un Piejūras zemienē (Ugāles līdzenums, Ventavas līdzenums). Lielākā daļa Abavas upes baseina teritorijas aizņem

1.4. attēls. Ventas upju baseinu apgabala novietojums

Austrumkursas augstienes ziemeļu daļu, kā arī Ziemeļkursas augstienes austrumu daļu – Vanemas pauguraini. Robežu starp divām augstienēm veido Abavas senleja. Rietumos baseina teritorija iestiepjas Kursas zemienes Pieventas līdzenuma ziemeļu daļā, ietverot Abavas upi un Usmas ezeru.

Klimatiskajā ziņā Ventas UBA ievērojami atšķiras no citiem upju baseinu apgabaliem, jo tajā ļoti izteikti jūtama jūras ietekme. Gaisa temperatūras vasarās ir zemākas, bet ziemās – augstākas nekā tālāk uz austrumiem izvietotajos apgabalos. Īpaši šīs atšķirības vērojamas ziemās atkušņu periodos, kā arī pavasaros un rudenos.

Ventas apgabalā Rietumkursas augstiene ir vērsta pret rietumu vējiem, kas atnes lielu mitruma daudzumu. Gaisa masas virs Kursas augstienēm tiek „spiestas” uz augšu, izraisot ūdens tvaiku kondensāciju un pastiprinātu nokrišņu izkrišanu. Austrumkursas augstienē vidējais nokrišņu daudzums ir mazāks nekā Rietumkursas augstienē. Saskaņā ar klimatiskās normas (1981. – 2010. g.) aprēķiniem Ventas UBA vidējā nokrišņu summa gadā mainās no 632 mm Kolkā līdz 747 mm Pāvilstā⁷.

Upju un ezeru hidroloģiskais režīms raksturojas ar augstiem pavasara paliem, rudens un ziemas lietus plūdiem, kā arī vasaras mazūdens periodu.

Ilggadīgais vidējais noteces slānis, kuru ietekmē nokrišņu daudzums un iztvaikošanas apjoms, Ventas UBA mainās plašā amplitūdā. Vislielākā notece ir raksturīga Durbes, Bārtas un Vārtājas augštecēm, kur ilggadīgā noteces slāņa lielums ir 360 – 400 mm. Abavas baseinā upju vidējais noteces slānis ir ievērojami mazāks – 245 – 255 mm. Procentuāli vislielāko daļu no gada noteces veido pavasara notece (30 %).

Ventas upju baseinu apgabala teritorijai ir raksturīgas augsnes uz smilts cilmiežiem, apgabala dienvidu daļā – augsnes uz māla un mālsmilts, kā arī uz smilšmāla cilmiežiem. Apgabala ziemeļdaļā ir izplatīti tipiskie podzoli un kūdrainā podzolētā augsne, vidusdaļā – velēnu podzolaugsnes un pseidoglejotās augsnes, kā arī erodētā podzolaugsne reljefa pacēlumos, velēnu glejaugsne un zemā purva kūdraugsne ieplakās. Jūras piekrastes daļā pacēlumos veidojas tipiskais podzols uz smilts cilmieža, bet reljefa ieplakās – kūdrainā podzolētā glejaugsne uz smilts cilmieža un velēnu glejaugsne. Ziemeļkursas augstienē vairāk izplatīta velēnu podzolaugsne un pseidoglejotā augsne uz mālsmilts vai smilšmāla cilmieža.

Vairāk nekā pusi Ventas UBA teritorijas aizņem meži. Purvi sastopami reti un kopumā tie aizņem ap 2 % teritorijas.

⁷ LVĢMC. S.a. Latvijas klimats. Pieejams <https://videscentrs.lvgmc.lv/lapas/latvijas-klimats>

2. Ūdeņu kvalitāte Latvijā 2024. gadā

Kopā Latvijā ir 785 virszemes ūdensobjekti, no tiem 509 upju un 276 ezeru ūdensobjekti. Ūdensobjekti ir izdalīti atbilstoši ŪSD prasībām, un ar tiem jāsaprot nodalīti un nozīmīgi virszemes ūdens hidrogrāfiskā tīkla elementi: ūdenstece (upe, strauts, kanāls vai to daļa), ūdenstilpe (ezers, dīķis, ūdenskrātuve vai to daļa), kā arī pārejas ūdeņi vai piekrastes ūdeņu posms⁸. 2.1. tabulā apkopots iekšzemes ūdensobjektu skaits pa upju baseinu apgabaliem, sadalot tos upju un ezeru ŪO pēc izcelsmes (dabiski, stipri pārveidoti, mākslīgi).

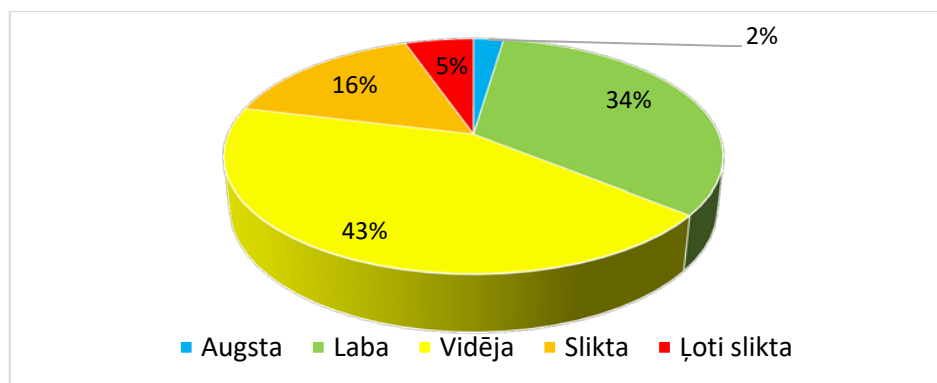
2.1. tabula. Ūdensobjektu sadalījums pa upju baseinu apgabaliem pēc to izcelsmes.

	Daugavas UBA	Gaujas UBA	Lielupes UBA	Ventas UBA	Visos UBA, kopā
dabiski upju ŪO	145	118	59	129	451
stipri pārveidoti upju ŪO	22	7	11	8	48
mākslīgi veidoti upju ŪO	5		4	1	10
upju ŪO, kopā	172	125	74	138	509
dabiski ezeru ŪO	186	38	11	26	261
stipri pārveidoti ezeru ŪO	7		1	5	13
mākslīgi veidoti ezeru ŪO			2		2
ezeru ŪO, kopā	193	38	14	31	276
ŪO, kopā	365	163	88	169	785

Kopumā, apkopojot 2024. gada **virszemes ūdeņu ekoloģiskās kvalitātes** monitoringa rezultātus⁹ un katra ūdensobjekta monitoringa datus pēdējā monitorētajā gadā, redzams, ka šobrīd labā un augstā ekoloģiskajā kvalitātē/potenciālā atrodas 36 % no Latvijas upju un ezeru ūdensobjektiem (2.1. attēls). Augsta ekoloģiskā kvalitāte ir 18 ūdensobjektiem jeb 2 % no upju un ezeru ūdensobjektu kopskaita. Labā ekoloģiskajā kvalitātē/potenciālā atrodas 259 ūdensobjekti (34 %), bet vidējā 332 ūdensobjekti (43 %). Sliktā un ļoti sliktā kvalitātē/potenciālā atrodas attiecīgi 123 (16 %) un 41 (5 %) ūdensobjekts.

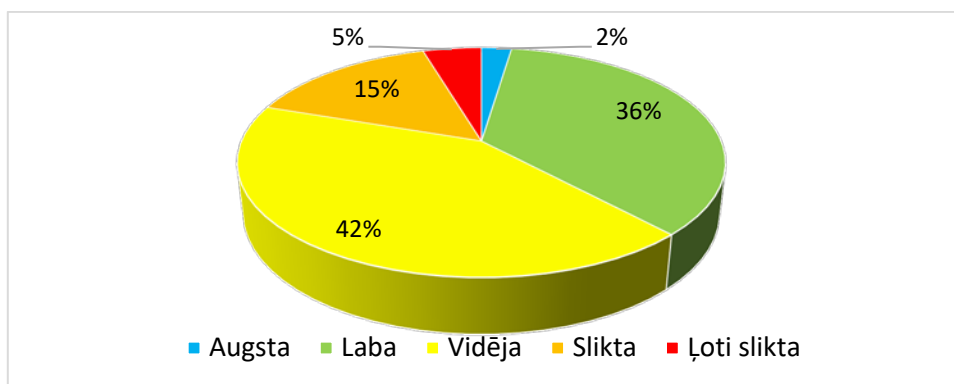
⁸ Ūdens apsaimniekošanas likums(12.09.2002.) Pieejams <https://likumi.lv/ta/id/66885-udens-apsaimniekosanas-likums>

⁹ LVĢMC 2025. Pārskats par virszemes un pazemes ūdeņu stāvokli 2024. gadā. Pieejams <https://videscents.lv/gmc.lv/lapas/udens-kvalitate>

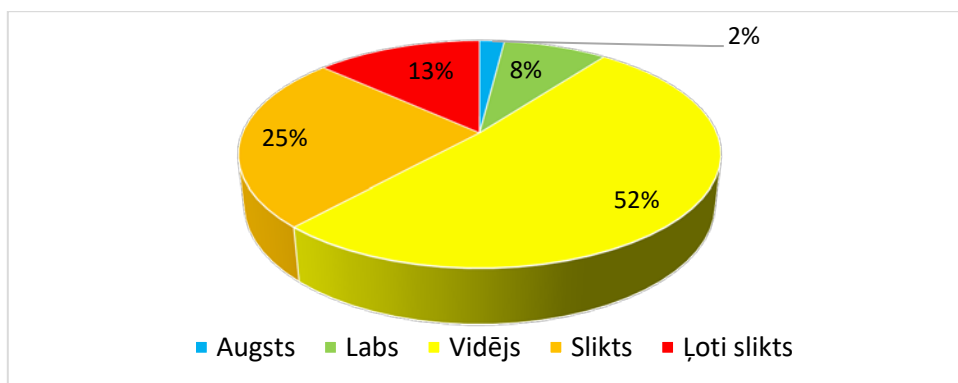
2.1. attēls. Kopējā upju un ezeru ūdensobjektu ekoloģiskā kvalitāte un potenciāls 2019.-2024. g.

Saskaņā ar jaunākajiem 2024. g. rezultātiem un iepriekšējo gadu datiem Latvijā augstai ekoloģiskajai kvalitātei atbilst 17 dabiskas izcelsmes upju ūdensobjekti, kas veido 2 % no kopējā dabiskas izcelsmes upju un ezeru ūdensobjektu skaita (2.2. attēls). Labai ekoloģiskajai kvalitātei atbilst 254 dabiski ŪO jeb 36 %, vidējai 301 ŪO jeb 42 %, sliktai 108 ŪO jeb 15 % un ļoti sliktai 33 ŪO jeb 5 %. Kopumā 2024. gadā vismaz labā ekoloģiskajā kvalitātē ir 38 % no Latvijas dabiskas izcelsmes upju un ezeru ūdensobjektiem.

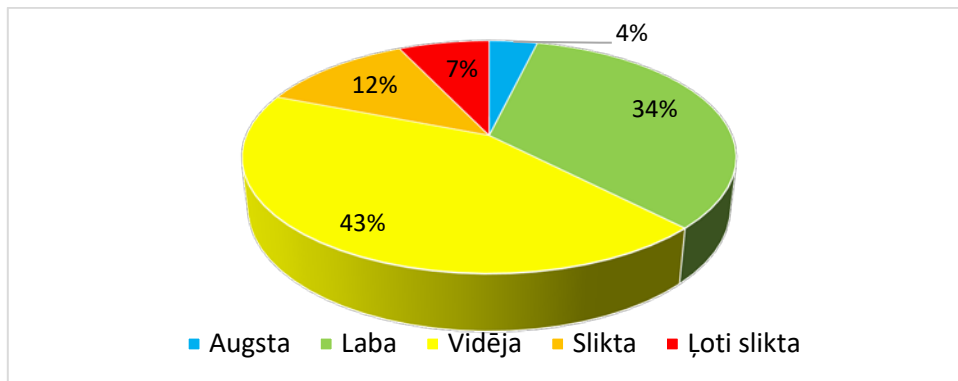
2.2. attēls. Kopējā dabiskas izcelsmes upju un ezeru ūdensobjektu ekoloģiskā kvalitāte 2019.-2024. g.

Kopumā ūdensobjektu ekoloģiskais potenciāls ir sliktāks par kvalitāti. Augsts ekoloģiskais potenciāls ir 1 ūdensobjektā, kas veido 2 % no SP/MVŪO kopskaita (73 ŪO). Labs ekoloģiskais potenciāls ir 5 stipri pārveidotos un mākslīgos upju un ezeru ūdensobjektos, kas veido 8 % no šo ŪO kopskaita (2.3. attēls). Vidējs ekoloģiskais potenciāls ir 31 ŪO jeb 52 %, slikts potenciāls ir 15 ŪO jeb 25 %, ļoti slikts ekoloģiskais potenciāls ir 8 ŪO jeb 13 %.

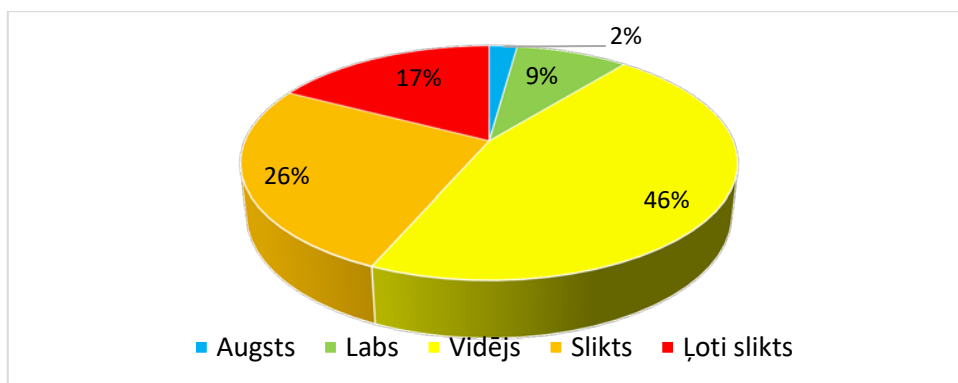
2.3. attēls. **Kopējais stipri pārveidotu un mākslīgu upju un ezeru ūdensobjektu ekoloģiskais potenciāls 2019.-2024. g.**

Latvijā augstai ekoloģiskajai kvalitātei atbilst 17 dabiskas izcelsmes upju ūdensobjekti, kas veido 4 % no kopējā šo ŪO skaita (2.4. attēls). Labai ekoloģiskajai kvalitātei atbilst 153 ŪO jeb 34 %, vidējai 195 ŪO jeb 43 %, sliktai 54 ŪO jeb 12 % un ļoti sliktai 32 ŪO jeb 7 %.

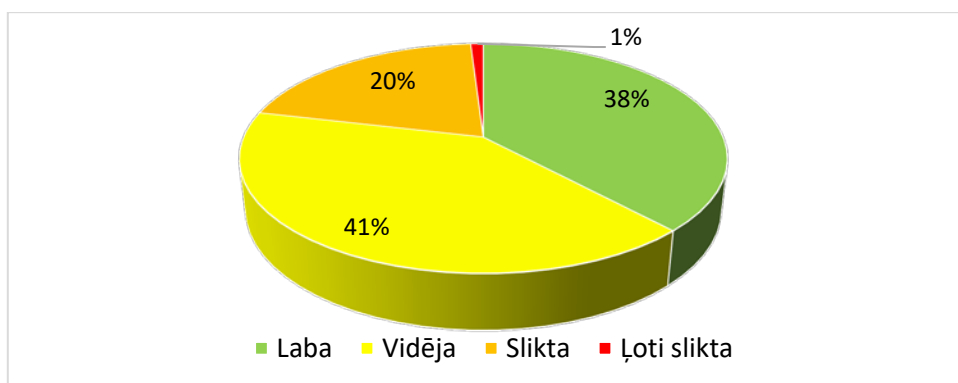
2.4. attēls. **Kopējā dabisku upju ūdensobjektu ekoloģiskā kvalitāte 2019.-2024. g.**

Mākslīgi un stipri pārveidoti upju ūdensobjekti Latvijā veido nedaudz mazāk par 10 % no upju ūdensobjektu kopskaita. Kopumā augsts ekoloģiskais potenciāls ir vienā SPŪO (2%), 4 ŪO jeb 9 % no kopskaita ekoloģiskais potenciāls ir labs (2.5. attēls), 21 ŪO jeb 46 % ir vidējs, 12 ŪO jeb 26 % potenciāls ir slikts un 8 ŪO jeb 17 % ekoloģiskais potenciāls ir ļoti slikts.

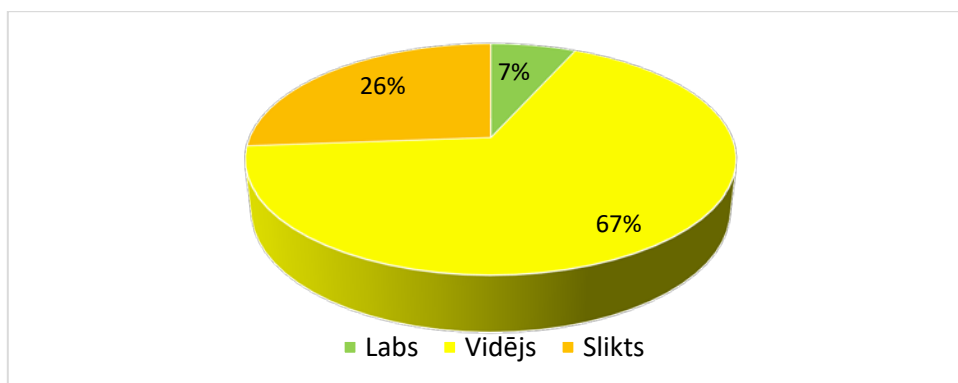
2.5. attēls. Kopējais stipri pārveidotu un mākslīgu upju ūdensobjektu ekoloģiskais potenciāls 2019.-2024. g.

Augstai ekoloģiskajai kvalitātei 2024. gadā neatbilst neviens ezeru ūdensobjekts. Laba ekoloģiskā kvalitāte ir 101 dabiskam ezeru ūdensobjektam, kas veido 38 % no šādu ūdensobjektu kopskaita. 106 ŪO jeb 41 % kvalitāte ir vidēja, 53 ŪO jeb 20 % kvalitāte ir slikta un 1 ŪO jeb ~1 % ezeru ŪO ekoloģiskā kvalitāte ir ļoti slikta (2.6. attēls). Ļoti sliktā kvalitātē 2024. gadā atrodas Burtnieka ezers (E225).

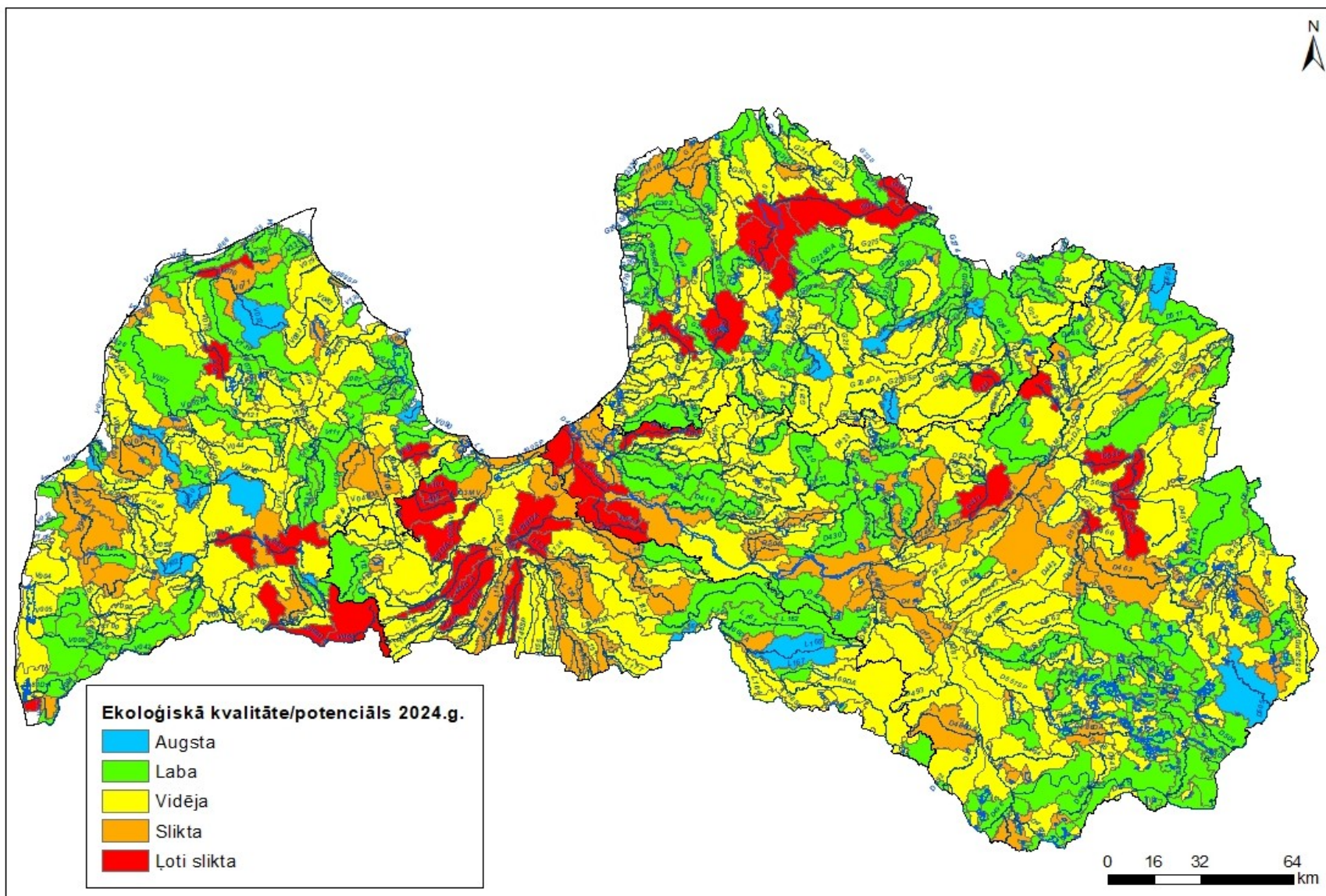
2.6. attēls. Kopējā dabisku ezeru ūdensobjektu ekoloģiskā kvalitāte 2019.-2024. g.

Latvijā 2024.gadā ir izdalīti 13 stipri pārveidoti un 2 mākslīgi ezeru ūdensobjekti, no kuriem viens ūdensobjekts ir sasniedzis labu ekoloģisko potenciālu – *Ciriša ūdenskrātuve* (E280SP). 10 ezeru ŪO, kas veido 67 % no šo ŪO kopskaita, ekoloģiskais potenciāls ir vidējs. Četros ūdensobjektos jeb 26 % no ūdensobjektu skaita ekoloģiskais potenciāls ir slikts (2.7. attēls).

2.7. attēls. Kopējais stipri pārveidotu un mākslīgu ezeru ūdensobjektu ekoloģiskais potenciāls 2019.-2024. g.

2.8. attēls. Upju un ezeru ūdensobjektu ekoloģiskā kvalitāte/potenciāls 2024. g.

Virszemes ūdeņu ķīmiskā kvalitāte, balstoties uz prioritāro vielu koncentrācijās zivīs, ūdenī un gliemjos, tiek vērtēta kā slikta. Zivju ķīmiskā kvalitāte mērīta 73 stacijās, un tā visās stacijās ir slikta, pateicoties bromēto difenilēteru (BDE) summas un/vai dzīvsudraba koncentrāciju asaros. Ūdens matricā plašs prioritāro vielu klāsts no 2020. līdz 2024. gadam mērīts 50 stacijās. Slikta kvalitāte konstatēta 31 stacijā benz(a)pirēna koncentrāciju dēļ un 20 stacijās – heptahlorā un heptahlorā epoksīda summas dēļ. Mazāk sastopami, tomēr dažos gadījumos reģistrēti vides kvalitātes matricas normatīvu pārsniegumi tādām vielām kā benz(b)fluorantēns, benz(g,h,i)perilēns, dihlormetāns, nonilfenols, tributilalvas katjons, dzīvsudrabs – pārsvarā izolēti gadījumi 1 – 3 stacijās. Lielākoties slikta ķīmiskā kvalitāte bijusi noturīgo, bioakumulatīvo un toksisko vielu (PBT) un citu vielu dēļ, kuru iedarbība ir līdzīga PBT vielām, var būt atrodams ūdens vidē gadu desmitus tādā koncentrācijā, kas rada ievērojamu risku pat tad, ja ir veikti vērienīgi pasākumi šādu vielu emisiju samazināšanai vai izbeigšanai¹⁰. Ne-PBT vielas ir dihlormetāns un nonilfenols, kas noteikušas sliktu ķīmisko kvalitāti 1 stacijā – *Tērvetē, augšpus Tērvetes ciema* 2021. gadā.

Savukārt, vērtējot **pazemes ūdeņu**¹¹ kvalitāti 2024. gadā, secināts, ka pazemes ūdeņu stāvoklis atbilst dabiskajam fonam, un tikai atsevišķos punktos ir novērojamas pazemes ūdeņu kvalitātes izmaiņas antropogēnās slodzes (galvenokārt, intensīvas lauksaimniecības dēļ). Novērotas arī iepriekš identificētas izmaiņas pazemes ūdeņu ķīmiskajā stāvoklī, kas pamatā saistītas ar nelabvēlīgiem hidroķīmiskajiem procesiem un depresijas piltuves attīstību. Jāvērš uzmanība, ka trīs avotos (Iecavas avots, Jaunpagasta avots un Kandavas avots) ir konstatēti nitrātu koncentrācijas pārsniegumi virs 50 mg/l, kā arī trīs avotos identificēti atsevišķu pesticīdu koncentrācijas pārsniegumi: Dāvida dzirnavu avotā un Lielās Ellītes avotā – bentazonam un MCPA, bet Briņķu saltavotā – simazīnam. Savukārt, attiecībā uz pazemes ūdeņu kvantitāti, minams tas, ka intensīvāka ūdens ieguves slodze novērojama ap lielākajām pilsētām, taču tā nerada draudus kopējam pazemes ūdeņu stāvoklim.

Savukārt, Latvijas **piekrastes un jūras ūdeņu** kvalitāti var raksturot šādi:

- piekrastes ūdeņi – pēc ŪSD kritērijiem neviens piekrastes ūdensobjekts nesasniedz labu kvalitāti¹²;
- Rīgas līča vidiene – samērā labs stāvoklis;
- atklātā jūra – kopumā stāvoklis labāks, bet ar ievērojamām problēmām barības vielu daudzuma un bioloģiskās daudzveidības ziņā¹³.

Baltijas jūra kopumā ir ļoti jutīga pret piesārņojumu, jo tai raksturīga lēna ūdens apmaiņa – svaigs jūras ūdens no Ziemeļjūras tajā ieplūst reti, un pilnīga ūdens maiņa notiek tikai dažu desmitu gadu laikā. Arī Rīgas līcis ir daļēji noslēgta sistēma, kuras galvenā ūdens cirkulācija notiek caur salīdzinoši šauro Irbes šaurumu. Šo dabisko apstākļu dēļ kaitīgās vielas, kas nonāk Baltijas jūrā, ilgstoši saglabājas vidē, var uzkrāties barības ķēdēs un ietekmēt ekosistēmu stabilitāti. Turklāt jūras vidē arvien biežāk sastopamas svešzemju sugas, kas maina ekosistēmas līdzsvaru.

Svarīgākais Baltijas jūras vides stāvokļa pasliktināšanās cēlonis ir eutrofikācija, ko izraisa pārmērīgs slāpekļa un fosfora daudzums no cilvēka darbības Latvijā un plašākā reģionā. Lai gan šo vielu plūsma pēdējos gados samazinās, slodze joprojām ir pietiekami liela, lai saglabātos negatīvā ietekme. Papildu problēmas rada piesārņojums ar atkritumiem – īpaši plastmasu, kā arī bīstamās vielas, kuru koncentrācijas atsevišķās vietās pārsniedz ES noteiktās kvalitātes normas. Atsevišķu parametru novērtējumu aprūrina datu trūkums. Klimata pārmaiņas –

¹⁰ Eiropas parlamenta un padomes direktīva 2013/39/ES (2013. g. 12. aug.), ar ko groza Direktīvu 2000/60/EK un Direktīvu 2008/105/EK attiecībā uz prioritārajām vielām ūdens resursu politikas jomā

¹¹ LVGMC 2025. Pārskats par virszemes un pazemes ūdeņu stāvokli 2024. gadā. Pieejams <https://videscentrs.lv/gmc.lv/lapas/udens-kvalitate>

¹² LVGMC 2021. Upju baseinu apsaimniekošanas plāni 2022. – 2027. gadam. Pieejams <https://videscentrs.lv/gmc.lv/lapas/udens-apsaimniekosana-un-pludu-parvaldiba> Skatīts 27.11.2025.

¹³ LHEI 2024. Jūras vides stāvokļa novērtējums. Pieejams <https://www.kem.gov.lv/lv/media/3107/download?attachment>

augstāks jūras līmenis, vājākas ziemas un biežākas vētras – pastiprina piekrastes eroziju un ietekmē ekosistēmas, infrastruktūru un saimniecisko darbību¹⁴.

¹⁴ VARAM 2022. Pasākumu programma laba jūras vides stāvokļa panākšanai 2022.-2027. gadā. Pieejams https://tapportals.mk.gov.lv/attachments/legal_acts/document_versions/21b42458-cdb5-4557-8cae-2f53e3b87e99/download

3. Būtiski ūdeņu apsaimniekošanas jautājumi

Latvijas virszemes un pazemes ūdeņu stāvokli ietekmē dažādi antropogēni un dabiski faktori jeb slodzes. Šīs slodzes nosaka, kā ūdens ekosistēmas funkcionē, kā tās mainās laika gaitā un kādas iespējas pastāv sasniegt labu ūdens kvalitāti tur, kur tā šobrīd nav novērtēta kā vismaz “laba”. Latvijā nozīmīgākās slodžu grupas ir punktveida piesārņojums, izkliedētais piesārņojums, hidromorfoloģiskie pārveidojumi un citas slodzes – vēsturiskais piesārņojums, atmosfēras depozicija jeb piesārņojošo vielu nonākšana uz zemes virsmas un ūdeņos ar lietu, sniegu vai cieto daļiņu veidā, pārrobežu piesārņojums, invazīvās sugas un klimata pārmaiņas.

Katrs slodžu veids ietekmē ūdens vidi atšķirīgā veidā – viens nosaka ķīmisko sastāvu, cits hidromorfoloģiskos apstākļus (upes vai ūdenstilpes gultnes, krastu un ūdens plūsmas raksturu) vai bioloģisko daudzveidību. To savstarpējā mijiedarbība bieži pastiprina kopējo ietekmi, padarot ūdens apsaimniekošanu par kompleksu starpnozaru jautājumu. Līdz ar to šo slodžu identificēšana, analīze un mazināšana ir galvenais priekšnoteikums tam, lai ilgtermiņā uzlabotu Latvijas ūdeņu stāvokli un nodrošinātu ilgtspējīgu resursu izmantošanu.

3.1. Punktveida piesārņojums

Punktveida piesārņojums rodas no konkrēti identificējamiem izlaides avotiem, piemēram, notekūdeņu attīrīšanas iekārtām, atkritumu poligoniem vai akvakultūras uzņēmumiem. Šie avoti parasti ir saistīti ar tiešu piesārņojošo vielu novadīšanu ūdenstilpēs. Lai gan punktveida piesārņojumu parasti ir vieglāk uzraudzīt un regulēt nekā izkliedēto piesārņojumu, tas joprojām var būt būtisks faktors, kas kavē labas ūdens kvalitātes sasniegšanu.

3.1.1. attēls. Notekūdeņu novadīšanas vieta¹⁵

Punktveida piesārņojuma avoti nereti ir arī prioritāro un bīstamo vielu emisiju avoti – tie var novadīt vidē smagos metālus, noturīgus organiskos savienojumus, biocīdus, farmaceitiskās vielas un citu ķīmisku piesārņojumu. Šīs vielas ir īpaši problemātiskas, jo nereti nesadalās vidē, bioakumulējas un rada ilgtermiņa riskus gan ekosistēmām, gan cilvēku veselībai.

Galvenie ietekmes veidi:

- organisko vielu un barības vielu nonākšana, kas samazina skābekļa līmeni, veicina aļģu ziedēšanu un izraisa būtiskas izmaiņas ūdens augu un dzīvnieku sugu sastāvā;
- bīstamo un prioritāro vielu emisijas (piem., smagie metāli, noturīgi organiskie savienojumi), mikroplastmasa uzkrājas ūdens vidē un rada toksisku ietekmi, kā arī nogulsņējas un uzkrājas sedimentos;
- mikrobioloģiskais piesārņojums, kas ietekmē dzeramā ūdens kvalitāti (piemēram, ņemot dzeramo ūdeni no avotiem) un sabiedrības veselību (piemēram, dodoties peldēties);

¹⁵ Attēls no <https://ourtaap.com/our-blog/why-do-water-companies-pump-raw-sewage-into-our-rivers-and-seas/?srsId=AfmBOoraMLYb57LAVBK7ErRK5noJeHI6KFX6gxIeSVp1R0snCaX6VDI2>

- estētiskās un rekreācijas vērtības samazināšanās piesārņojuma dēļ.

Punktveida piesārņojums Latvijā īpaši saistīts ar notekūdeņu attīrīšanas infrastruktūras stāvokli, tajā savākto notekūdeņu daudzumu un attīrīšanas kvalitāti, rūpniecības objektiem un vēsturiskiem piesārņojuma avotiem. Kā punktveida piesārņojuma avoti UBAP kontekstā tiek uztvertas arī ostas un piesārņotās un potenciāli piesārņotās vietas.

Punktveida piesārņojuma samazināšana balstās uz precīzu avotu uzraudzību un mērķtiecīgiem tehniskajiem risinājumiem, jo šādi piesārņojuma avoti ir identificējami un kontrolējami. Efektīvākie pasākumi ietver notekūdeņu attīrīšanas iekārtu modernizāciju, nodrošinot augstāku attīrīšanas pakāpi, īpaši attiecībā uz barības vielām, organiskajām vielām un prioritārajām un bīstamajām vielām. Rūpniecības uzņēmumiem svarīgi ir ievērot labāko pieejamo tehnoloģiju prasības, samazinot izplūdes un nodrošinot uzraudzību.

Papildu nozīme ir avārijas noplūžu gadījumu novēršanai, tostarp kanalizācijas tīklu atjaunošanai, infiltrācijas un avārijas izplūžu kontrolei un lietusūdeņu atdalīšanai no sadzīves notekūdeņiem, jo sarežģītām vai novecojušām sistēmām pastāv lielāks risks kļūt par piesārņojuma avotu. Kopumā punktveida piesārņojuma novēršana prasa gan tehnoloģiskus uzlabojumus, gan efektīvu uzraudzības sistēmu, lai nodrošinātu stabilu un ilgtermiņā kontrolējamu ietekmes mazināšanu.

Valsts vides dienests (VVD) regulāri veido un aktualizē problemātisko notekūdeņu attīrīšanas iekārtu (NAI) sarakstu¹⁶, lai identificētu tās attīrīšanas sistēmas, kuras rada vislielāko piesārņojuma risku ūdensobjektiem un būtiski neizpilda vides prasības. Šis saraksts ir būtisks instruments gan uzraudzībā, gan investīciju plānošanā, jo tas ļauj prioritizēt tās vietas, kur nepieciešamas neatliekamas modernizācijas, tehniskie uzlabojumi vai cita veida rīcība, lai novērstu nepietiekami attīrītu notekūdeņu nonākšanu vidē.

Iekārtas tiek iekļautas problemātisko NAI sarakstā, ja VVD novērtējumos konstatēti regulāri vai būtiski piesārņojuma normu pārsniegumi, kas, savukārt, var liecināt par zemu attīrīšanas efektivitāti, novecojušām vai tehniski nolietotām sistēmām. Bieži sarakstā nonāk tieši mazo un vidējo ciemu attīrīšanas iekārtas, kur ir nepilnīga organiskā piesārņojuma attīrīšana¹⁷. Piebilstams, ka mazo apdzīvoto vietu NAI (CE < 10 000) slāpekļa un fosfora attīrīšana nav obligāta, tā jānodrošina minimālā apmērā. Pamatā vērtē arī to, cik bieži pārkāpumi atkārtojas un cik nozīmīga ir konkrētās NAI ietekme uz ūdeņiem, kuros tiek novadīti notekūdeņi. Piebilstams, ka pēc VVD 2024. gada pārskata problemātisko NAI skaits ir samazinājies. Tomēr pastāv iespēja, ka, paplašinot testēšanas tvērumu, jo īpaši mazajās NAI, tiktu fiksētas jaunas problēmvietas.

¹⁶ VVD 2025. Notekūdeņu apsaimniekošana. Pieejams https://www.vvd.gov.lv/lv/notekudenu-apsaimniekosana?utm_source=https%3A%2F%2F

¹⁷ MK not. 34. Noteikumi par piesārņojošo vielu emisiju ūdenī. (22.01.2002.) Pieejams <https://likumi.lv/ta/id/58276-noteikumi-par-piesarnojoso-vielu-emisiju-udeni>

3.2. Izkliedētais piesārņojums

Izkliedētais piesārņojums ir piesārņojuma veids, kas neizdalās no viena konkrēta punkta, bet gan veidojas plašās teritorijās un rodas no dažādām saimnieciskām aktivitātēm. Visbiežāk tas saistīts ar lauksaimniecību, mežsaimniecību, pilsētu attīstību un transportu, kur nokrišņu un virszemes noteces rezultātā barības vielas, ķīmiskas vielas, mikrobioloģiskais piesārņojums nonāk ūdenstilpēs.

3.2.1. attēls. **Aramzemes**¹⁸

Izkliedētais piesārņojums ir sarežģītāk kontrolējams nekā punktveida avoti, jo piesārņojums var rasties no daudziem, savstarpēji nesaistītiem avotiem, un tā ietekme uzkrājas visu sateces baseinu mērogā. Tas ir viens no nozīmīgākajiem iemesliem, kāpēc liela daļa – vairāk kā 30 % – no upju un ezeru ūdensobjektu kopskaita un piekrastes ūdeņu nespēj sasniegt labu ekoloģisko stāvokli Latvijā.

Galvenās izkliedētā piesārņojuma ietekmes:

- barības vielu notecē (slāpekļis, fosfors) veicina eitrofikāciju, pārmērīgu aļģu augšanu un skābekļa samazināšanos;
- organiskās vielas un nogulsnes aizsprosto upju gultnes, ietekmē zivju nārsta vietas un samazina ūdens caurredzamību;
- mikrobioloģiskais piesārņojums apdraud peldvietu kvalitāti un dzeramā ūdens iegūvi (piemēram, no akām, avotiem);
- pilsētu teritoriju noteces (eļļas, smagie metāli, pesticīdi) pasliktina ūdens ekoloģisko un ķīmisko kvalitāti un bioloģisko kvalitāti.

Lauksaimniecība ir viens no nozīmīgākajiem izkliedētā piesārņojuma avotiem, un tā ietekmē ūdens vidi gan caur barības vielu notecēm (slāpekli un fosforu), gan caur pesticīdu un augu aizsardzības līdzekļu nokļūšanu ūdenī. Papildus tam būtiska loma ir arī augsnes erozijai un sedimentācijai, jo lietus un kušanas ūdeņu ietekmē upēs un ezeros nonāk augsnes daļiņas, kas veicina duļķainību, nogulumu (sedimentu) uzkrāšanos upju un ezeru gultnēs.

Izkliedētā piesārņojuma mazināšana ir sarežģīta, jo piesārņojošās vielas ūdeņos nonāk no plašām teritorijām un vairākiem avotiem – galvenokārt lauksaimniecības zemēm, mežsaimniecības teritorijām, arī apdzīvotām vietām, ceļiem. Efektīva risinājumu sistēma balstās uz preventīviem pasākumiem, kas samazina vielu nonākšanu vidē vēl pirms tās sasniedz ūdeņus. Lauksaimniecībā tas nozīmē atbilstošas augsnes un barības vielu apsaimniekošanas prakses ievērošanu, tostarp mēslojuma un minerālmēsļu precīzu dozēšanu un mēslošanas laiku pielāgošanu laikapstākļiem. Efektīvi pasākumi ir aizsargjoslās piemēroto nosacījumu ievērošana¹⁹ un buferjoslu ierīkošana pie upēm un ezeriem, kas notver daļu barības vielu un nogulumu pirms to nonākšanas ūdenī, kā arī sedimentācijas dīķu ierīkošana, kontrolētās drenāžas ierīkošana, akmeņu krāvumu meliorācijas grāvjos izveidošana u.c.

¹⁸ Attēls no <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240126-2>

¹⁹ Aizsargjoslu likums (5.02.1997.) Pieejams <https://likumi.lv/ta/id/42348#p7>

Mežsaimniecībā būtiski ir kontrolēt drenāžas un ūdens novadīšanas sistēmas, samazinot strauju noteci un novēršot piesārņojuma skalošanos.

Izkliedētā piesārņojuma kontekstā būtiska loma ir arī centralizētajai kanalizācijas sistēmai nepiesaistītajām notekūdeņu savākšanas vai attīrīšanas sistēmām – septiņiem, krājvertnēm un mazajām, lokālajām attīrīšanas iekārtām. Gadījumos, kad krājvertnes ir bojātas vai nehermētiskas, vai arī izplūde tiek novadīta gruntī bez atbilstošas attīrīšanas, piesārņojums nereti nav vizuāli konstatējams virszemē, taču tas pakāpeniski infiltrējas gruntsūdeņos un tālāk var nonākt virszemes ūdeņos. Ja šīs sistēmas netiek pienācīgi uzturētas, iztukšotas vai tehniski atjaunotas, tās var kļūt par nozīmīgu piesārņojuma avotu, īpaši fosfora, slāpekļa, organisko vielu un mikrobioloģiskā piesārņojuma ziņā. Noplūdes un infiltrācija no šādām sistēmām pakāpeniski nonākt gruntsūdeņos un tālāk arī virszemes ūdensobjektos. Ņemot vērā, ka Latvijā lielā daļā mazo un vidējo apdzīvoto vietu pieslēgtas centralizētai kanalizācijai ir tikai daļa ēku, nepieslēgto sistēmu atbilstoša apsaimniekošana ir būtiska ūdens kvalitātes nodrošināšanai.

3.3. Hidromorfoloģiskie pārveidojumi

Hidromorfoloģiskie pārveidojumi ietver darbības, kas maina/ir mainījušas upju un ezeru hidromorfoloģiskos apstākļus – upes vai ezera gultnes, krastu un ūdens hidroloģisko režīmu un dabisko ritmu. Latvijā tie visbiežāk saistāmi ar meliorācijas sistēmām (upju taisnošana), hidroelektrostaciju darbību un dažādu aizsprostu un slūžu būvi, kas ietekmē ūdens līmeni, straumes ātrumu, sedimentu plūsmu un ekosistēmu dabisko funkcionalitāti.

3.3.1. attēls. Ogres HES aizsprosts (autors E. Pālens)²⁰

Hidromorfoloģiskie pārveidojumi ir viens no būtiskākajiem šķēršļiem labas ūdens kvalitātes un bioloģiskās daudzveidības sasniegšanai. Lai gan šādi pārveidojumi var sniegt saimnieciskus ieguvumus (enerģētika, lauksaimniecība, aizsardzība pret plūdiem), tie rada ilgspējīgas ūdeņu apsaimniekošanas izaicinājumus, tostarp ūdens ekosistēmu degradāciju, hidroloģiskā režīma izmaiņas un barības vielu aprites izjaukšanu.

Latvijā ievērojama daļa upju un ezeru ir hidromorfoloģiski pārveidoti – to gultnes ir padziļinātas, iztaisnotas vai aprīkotas ar plūsmas regulācijas būvēm. Meliorācijas kanāli aptver lielas lauksaimniecības teritorijas, un vairākās upēs hidroelektrostaciju kaskādes būtiski ierobežo dabisko hidroloģisko režīmu un zivju migrāciju.

Upju taisnošana (meliorācija):

- samazināta biotopu daudzveidību, zaudētas seklūdeņu un piekrastes vietas, kas nozīmīgas zivju nārstam;
- paātrināta notece, pazeminot gruntsūdeņu līmeni un ietekmējot mitrājus;
- pastiprina augsnes eroziju un nogulumu transportu.

²⁰ Attēls no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/varam-pielauj-ogres-hes-slegsanu-ziemas-laika.a819/>

Hidroelektrostacijas un citi aizsprosti:

- traucē zivju migrāciju, bloķējot ceļus uz nārsta vietām;
- rada mainīgus ūdenslīmeņa un plūsmas svārstību režīmus, kas veicina krastu eroziju;
- samazina sedimentu plūsmu,icina to uzkrāšanos augšup aizsprosta;
- var izraisīt ūdens temperatūras un skābekļa satura izmaiņas.

Hidroloģiskā režīma regulēšana:

- izmaina upju un ezeru dabisko hidroloģisko režīmu (palus, mazūdens periodus);
- ietekmē piekrastes ekosistēmu atjaunošanās spēju.

Hidromorfoloģisko pārveidojumu radītās ietekmes iespējams mazināt, ieviešot pasākumus, kas atjauno upju un ezeru dabisko hidroloģisko režīmu. Viens no būtiskākajiem virzieniem ir upju nepārtrauktības atjaunošana, nojaucot aizsprostus vai izbūvējot zivju ceļus. Tas ļautu atjaunot zivju migrāciju, nodrošinot piekļuvi nārsta vietām un uzlabojot populāciju ilgtspēju.

Meliorācijas sistēmās un taisnotajos upju posmos iespējami dažādi dabiskošanas pasākumi, piemēram, gultnes dabiskās struktūras atjaunošana, upes meandru atjaunošana, straumes ātruma un dziļuma dažādošana.

Hidroelektrostaciju darbības gadījumā iespējamie risinājumi ietver ekoloģiskā caurplūduma nodrošināšanu, režīma pielāgošanu zivju migrācijas periodiem. Kopumā hidromorfoloģisko pārveidojumu ietekmes mazināšana ir sarežģīts un ilgtermiņā īstenojams process, kas prasa integrētu pieeju un kompromisu starp vides, saimnieciskajām un sabiedrības interesēm.

Latvijas upēs viena no būtiskām problēmām ir liels skaits bezsaimnieka vai vairs neizmantotu aizsprostu, uzbērumu un citu šķēršļu, kas gadiem ilgi saglabājas upju gultnēs, bet vairs nepilda nekādu funkciju. Šādas būves turpina traucēt dabisko ūdens plūdumu, bloķē zivju migrāciju, veicina gultnes aizsērēšanu un kopumā pasliktina ūdeņu stāvokli. Tāpat daudzviet novērojami akmeņu krāvumi vai dažādu materiālu konstrukcijas, kas tiek izbūvēti, lai mainītu straumi, padziļinātu noteiktas vietas vai izveidotu mākslīgas krāces. Arī šādas iekaušanās rada negatīvas sekas – tās izjauc upes dabisko režīmu, var pastiprināt eroziju un traucēt bioloģisko daudzveidību.

Lai mazinātu šo ietekmi, nepieciešama aktīva bezsaimnieka būvju apzināšana un to pakāpeniska demontāža, prioritāri sākot ar objektiem, kas būtiski ietekmē migrējošās zivju sugas vai vērtīgus biotopus. Ilgtermiņā šie pasākumi palīdzētu atjaunot upju dabisko nepārtrauktību, uzlabot bioloģisko daudzveidību un samazināt hidromorfoloģisko pārveidojumu kopējo ietekmi uz Latvijas ūdeņiem.

3.4. Citas slodzes

Invazīvās sugas

Invazīvo sugu izplatība Latvijā pēdējo gadu laikā ir būtiski pieaugusi, un tās sastopamas gan ezeros, gan upēs, gan piekrastē. Klimata pārmaiņu dēļ ūdens temperatūras paaugstināšanās vēl vairāk veicina to iedzīvošanos un izplatību. Daļa Latvijas ūdeņu jau tiek klasificēti kā apdraudēti tieši invazīvo sugu dēļ, kas apgrūtina labas ekoloģiskās kvalitātes sasniegšanu.

3.4.1. attēls. Latvijas ūdeņos invazīvais Amerikas signālvēzis (*Pacifastacus leniusculus*) (autors D. Ozoliņš)

Galvenās ietekmes:

- bioloģiskās daudzveidības samazināšanās, izzūdot vai sarūkot vietējo sugu populācijām;
- nārsta vietu un biotopu izmaiņas, ko izraisa ūdensaugu masveida savairošanās vai svešzemju vēžu rakšanas darbības;
- dabisko barības ķēžu ietekmēšana;
- risks cilvēku veselībai un rekreācijai (piemēram, latvāņa (*Heracleum sosnowsky*) izraisītie apdegumi).

Lai novērstu invazīvo sugu ietekmi, atsevišķās teritorijās efektīvi var būt biotopu atjaunošanas risinājumi, kas stiprina vietējo sugu populācijas un mazina invazīvo sugu konkurences priekšrocības. Tā kā pilnīga izskaušana parasti nav iespējama, prioritāte ir invazīvo sugu izplatības ierobežošana un to radīto seku samazināšana.

Invazīvo sugu izplatības apzināšanā liela loma ir sabiedrības iesaistei. Latvijā projekta LIFE-IP LatViaNature “Natura 2000 aizsargājamo teritoriju pārvaldības un apsaimniekošanas optimizācija” ietvaros izveidota vietne “Invazīvo sugu pārvaldnieks”²¹. Vietnes mērķis ir veicināt sabiedrības izpratni par invazīvajām sugām un ievākt datus par to izplatību. Vietnē “Invazīvo sugu pārvaldnieks” var iepazīties ar 50 invazīvajām augu un dzīvnieku sugām²².

²¹ Invazīvo sugu pārvaldnieks. Pieejams <https://latvianature.daba.gov.lv/invazivo-sugu-parvaldnieks/>

²² M. Balalaikins, A. Bojāre red., 2023. Invazīvo sugu rokasgrāmata, Daugavpils, Daugavpils Universitātes Dabas izpētes un vides izglītības centrs. Pieejams <https://www.daba.gov.lv/lv/invazivas-sugas>

Vēsturiskais piesārņojums

Vēsturiskais piesārņojums ir piesārņojums, kas radies agrāko saimniecisko darbību rezultātā – laikā, kad vides prasības bija zemākas, atkritumu apsaimniekošana nebija reglamentēta vai rūpniecības procesi radīja neattīrītus notekūdeņus un atkritumus. Šāds piesārņojums parasti ir uzkrājies augsnē, gruntsūdeņos un ūdenstilpju nogulumos, un tas var saglabāties gadu desmitiem, jo bieži vien sastāv no noturīgām vielām, kas vidē nesadalās.

3.4.2. attēls. Ceļš uz vēsturiski piesārņotu vietu – bijušo dzelzsbetona rūpnīcas teritoriju Aizkrauklē²³

Vēsturiskais piesārņojums ir īpaši problemātisks ezeros, kuriem ir lēna ūdens apmaiņa un liels dziļums. Papildu sarežģītību rada tas, ka vēsturisko piesārņojumu bieži ir grūti precīzi novērtēt un lokalizēt, jo dati par pagātnes aktivitātēm ir nepilnīgi, bet piesārņojuma migrācija nogulumos notiek lēni un nevienmērīgi. Šī iemesla dēļ vēsturiskais piesārņojums var ilgstoši kavēt ūdens kvalitātes uzlabošanu, pat ja mūsdienās piesārņojuma iekļūde ir samazināta vai novērsta.

Vēsturiskais piesārņojums Latvijā nereti ir saistīts ar bijušajām rūpnīcu teritorijām, lopkopības kompleksiem, veciem atkritumu poligoniem, naftas bāzēm, militārajām zonām un dzelzceļa mezgliem. Šie objekti nereti joprojām ietekmē apkārtējo vidi, jo piesārņojums no tiem izskalojas lēni un nonāk ūdens objektos. Būtiski ir arī tas, ka nereti nav zināms, kādas tieši vielas attiecīgajos objektos ir sastopamas – informācijas nav vai arī tā ir nepilnīga, savukārt izpēte veikta tikai atsevišķās vietās. Tas arī apgrūtina gan slodzes mazināšanas vai novēršanas pasākumus.

Galvenās iezīmes:

- var saturēt naftas produktus, smagos metālus, pesticīdu atliekas un citas bīstamās vielas;
- bieži ir izkliedēts un grūti lokalizējams, jo piesārņojošās vielas laika gaitā migrē pa augsni un gruntsūdeņiem;
- var ietekmēt individuālās dzeramā ūdens ieguves vietas (akas, spices), palielinot nepieciešamību pēc attīrīšanas;
- apgrūtina ūdenstilpju atjaunošanu un kavē labas kvalitātes sasniegšanu.

Galvenās ietekmes uz ūdens vidi:

- sedimentu piesārņojums, kas ilgstoši atbrīvo piesārņojošās vielas;
- gruntsūdeņu kvalitātes pasliktināšanās;
- hroniski ekotoksiski efekti, kas ietekmē zivju populācijas, bentisko faunu un bioloģisko daudzveidību.

²³ Attēls no <https://staburags.lv/staburaga-projektu-raksti/atbalsts-piesarnotas-teritorijas-attirisanai-butisks-ieguldijums-vides-sakartosana-ne-tikai-aizkraukle-bet-ari-valsts-meroga/>

Vēsturiskais piesārņojums nereti kombinējas ar mūsdienu izkliedēto vai punktveida piesārņojumu, palielinot kumulatīvo slodzi. Vēsturiskā piesārņojuma samazināšana ir viens no sarežģītākajiem ūdens apsaimniekošanas uzdevumiem, jo piesārņojošās vielas parasti ir uzkrājušās gadu desmitiem un atrodas vidē stipri izkliedētā, dziļā vai grūti sasniedzamā formā. Lai gan pastāv dažādas sanācijas metodes – piesārņoto nogulumu izņemšana, piesārņojuma izolēšana ar pārklājumiem, bioloģiskā attīrīšana vai hidroloģisko apstākļu uzlabošana (piemēram, lai uzlabotu skābekļa pieejamību ezera ūdens dziļākajos slāņos, jo bezskābekļa apstākļi pastiprina piesārņojošo vielu, īpaši fosfora, izdalīšanos no sedimentiem) –, to īstenošana ir tehniski sarežģīta, laikietilpīga un bieži vien ļoti dārga. Vēsturiskais piesārņojums bieži ir arī jauktu piesārņojuma avotu rezultāts, kas apgrūtina precīzu risinājumu izvēli un prasa individuālu pieeju katrai teritorijai.

Pārrobežu piesārņojums

Daļa piesārņojuma Latvijas ūdeņos nonāk no ārvalstu teritorijām pa upēm, kuru sateces baseini sniedzas ārpus Latvijas teritorijas robežām. Šo piesārņojuma veidu sauc par pārrobežu piesārņojumu. Tas ienāk valstī kopā ar upju noteci, un Latvija to nevar tieši kontrolēt, jo piesārņojums rodas ārpus tās robežām.

Papildus pastāv arī pārrobežu piesārņojuma risks, kas saistīts ar ārvalstīs notiekošiem avārijas gadījumiem un neparedzētiem notikumiem, piemēram, rūpniecisko objektu avārijām, bīstamo vielu noplūdēm, transportēšanas negadījumiem, kā arī notekūdeņu attīrīšanas iekārtu darbības traucējumiem augštecē esošajās valstīs.

Latvijā vissvarīgākie šāda veida piesārņojuma avoti ir Daugava (no Baltkrievijas un Krievijas), Lielupe, Mūsa un Mēmele (no Lietuvas) un daļēji Venta (no Lietuvas). Arī Gaujas sateces baseina daļa atrodas ārpus Latvijas robežām – Igaunijā, tomēr attiecīgajā baseina teritorijā dominē meži, tā ir reti apdzīvota un būtisku ietekmi uz ūdeņiem nerada.

Galvenie pārrobežu piesārņojuma veidi:

- barības vielas (slāpekļis, fosfors) vai ķīmiskās vielas, īpaši no intensīvi lauksaimniecībā izmantotām zemēm Lietuvā un Baltkrievijā.
- organiskās vielas un neattīrīti vai daļēji attīrīti notekūdeņi no pilsētām un rūpniecības objektiem augštecē.

No Baltkrievijas un Krievijas nākošā pārrobežu piesārņojuma slodze tiek vērtēta, izmantojot novērojumu stacijā *Daugava pie Piedrujas* veiktos mērījumus. Piesārņojuma slodzes, kas nāk no Igaunijas un Lietuvas, var novērtēt tikai aptuveni, jo tur uz pārrobežu upēm nav novērojumu staciju²⁴.

²⁴ LVGMC 2022. Upju baseinu apsaimniekošanas plāni 2022. – 2027. gadam. Pieejams <https://videscentrs.lvgmc.lv/lapas/udens-apsaimniekosana-un-pludu-parvaldiba>

Klimata pārmaiņas

Klimata pārmaiņas ietekmē vidi un rada jaunas vides, tostarp, ūdeņu apsaimniekošanas problēmas. Gaisa un ūdens temperatūras paaugstināšanās, maigākas un īsākas ziemas, kā arī biežāki ekstremāli laikapstākļi, piemēram, sausuma periodi, kam seko spēcīgas lietavas, maina gan ūdens, tostarp pazemes ūdeņu, daudzumu, gan kvalitāti. Ilgāki bezsala periodi un agrākas pavasara palu fāzes maina upju noteci un ietekmē bioloģiskos procesus, piemēram, var ietekmēt zivju nārsta ritmu un migrāciju. Tas var traucēt dabisko ekosistēmu līdzsvaru un samazināt bioloģisko daudzveidību.

3.4.4. attēls. Plūdi Jelgavā pēc spēcīgām lietavām 2023. g. vasarā²⁶

Jūras piekrastē klimata pārmaiņu sekas kļūst īpaši redzamas. Jūras līmeņa celšanās, intensīvākas vētras un augstāki viļņi veicina krasta eroziju, palielinot arī apdraudējumu infrastruktūrai un apbūvei. Siltāks ūdens un mazāka ledus sezonālitate veicina aļģu masveida attīstību, skābekļa deficīta veidošanos dziļākos ūdens slāņos un svešzemju sugu izplatību.

Lai gan klimata pārmaiņas pašas par sevi nav vienīgais faktors, kas nosaka ūdeņu stāvokļa pasliktināšanos, tās būtiski pastiprina esošo slodžu ietekmi – gan piesārņojuma apjomu, gan hidromorfoloģisko pārveidojumu ietekmes. Tāpēc klimata pārmaiņu tendences un riski ir obligāti jāņem vērā, plānojot ūdeņu apsaimniekošanas pasākumus, novērtējot to efektivitāti un izstrādājot ilgtermiņa prognozes par ūdeņu stāvokļa attīstību. Ignorējot šo papildinošo ietekmi, pastāv risks nepietiekami novērtēt gan pasākumu nepieciešamību, gan ūdeņu stāvokļa izmaiņas nākotnē.

Klimata pārmaiņas palielina arī plūdu risku gan pilsētās, gan lauku teritorijās, jo intensīvāki nokrišņi, straujāka sniega kušana un biežākas vētras var izraisīt īslaicīgus, bet spēcīgus ūdens līmeņa kāpumus. Upēs tas var izpausties kā strauji pali, kas appludina plašas teritorijas, savukārt pilsētās – kā lietusgāžu izraisīti plūdi nepietiekamu lietus ūdeņu sistēmu aizvadišanas un uzkrāšanas spēju dēļ, kā arī ir nepietiekami zaļo zonu, kas var akumulēt lietus ūdeņus, dēļ. Klimata pārmaiņu ietekmē ir sagaidāms, ka palielināsies arī ledus plūdu risks ziemas sezonā, jo atkušņi kopā ar nokrišņiem sniega veidā veicinās vižņu un ledus sastrēgumu gadījumu skaitu palielināšanos. Arī periodos, kad atkušņi mijas ar sala laiku, vižņu un ledus sastrēgumu veidošanas risks krietni palielinās²⁷.

Šie procesi ne tikai apdraud iedzīvotāju drošību un infrastruktūru, bet arī palielina piesārņojuma nonākšanu ūdeņos, gan virszemes notecēi līdzīgi nesot piesārņojošas vielas, gan izraisot avārijas pārplūdes notekūdeņu sistēmās u.c.

Lai palīdzētu pielāgoties notiekošajām klimata pārmaiņām un tādējādi mazinātu klimata pārmaiņu radītos zaudējumus, 2019. gada 17. jūlijā Ministru kabinets ir apstiprinājis Latvijas pielāgošanās klimata pārmaiņām plānu laika posmam līdz 2030. gadam²⁸.

Plāns paredz ieviest vairāk nekā 80 pielāgošanās pasākumu, kas aptver gan cilvēku dzīvības, veselības un labklājības pasargāšanu no klimata pārmaiņu nelabvēlīgās ietekmes, gan tautsaimniecības spējas pielāgoties veicināšana. Uzsvērtā arī nepieciešamība nodrošināt zinātniski pamatotu informāciju, tai skaitā, monitoringu un prognozes, lai veicinātu

²⁶ Attēls no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/20.06.2023-jelgava-nolijusi-teju-puse-no-menesa-normas-udens-no-ielam-aizpludis-aptuveni-3-stundu-laika.a513562/>

²⁷ KEM, LVGMC 2024. Sākotnējā plūdu riska novērtējuma ziņojums 2025. – 2030. gadam. Pieejams https://videscentrs.lv/gmc.lv/files/Sabiedriska%20apspriesana/Sakotnejais_PR_novertejums_2024.pdf

²⁸ KEM 2023. Pielāgošanās klimata pārmaiņām. Pieejams <https://www.kem.gov.lv/lv/pielagosanas-klimata-parmainam> Skatīts 24.11.2025.

pielāgošanās klimata pārmaiņām aspektu integrēšanu nozaru politiku un teritorijas attīstības plānošanas dokumentos, kā arī sabiedrības informēšanu.

4. Pašvaldību aptaujas rezultāti

Lai iegūtu vairāk informācijas par situāciju pašvaldību teritorijās, tika veikta pašvaldību aptauja no 2024. gada 21. jūnija līdz 20. septembrim, kuras rezultātā tika saņemtas atbildes no 36 pašvaldībām. Pašvaldību pārstāvji sniedza informāciju gan par aktuālajām problēmām pašvaldības teritorijā, gan par faktoriem, kas šīs slodzes veicina, kā arī to ieviestajiem un plānotajiem pasākumiem, kas varētu uzlabot ūdeņu stāvokli. Iegūtie rezultāti ļauj labāk izprast situāciju un pašvaldību redzējumu, un tie ir būtisks papildinājums valsts mēroga slodžu novērtējumam.

Pašvaldību teritorijas bieži aptver vairākus UBA, tādēļ pašvaldību identificētās slodzes, to virzītājspēki un plānotie pasākumi, apkopojot aptaujās sniegtās atbildes, nav dalīti pa UBA. Pašvaldību atbildība un apsaimniekošanas risinājumi primāri tiek plānoti administratīvās teritorijas robežās, nevis hidroloģiskajās robežās, līdz ar to vairumu atbilžu nav iespējams viennozīmīgi attiecināt tikai uz vienu UBA. Šī pieeja ļauj identificēt kopējās tendences, kas vēlāk tiks integrētas UBA līmeņa plānošanā.

Aizpildītas aptaujas anketas iesūtīja pārstāvji no pašvaldībām:

- Aizkraukles novads;
- Alūksnes novads;
- Ādažu novads;
- Augšdaugavas novads;
- Balvu novads;
- Bauskas novads;
- Cēsu novads;
- Daugavpils valstspilsēta;
- Dienvidkurzemes novads;
- Dobeles novads;
- Gulbenes novads;
- Jelgavas novads;
- Jelgavas valstspilsēta;
- Jēkabpils novads;
- Jūrmalas valstspilsēta;
- Ķekavas novads;
- Kuldīgas novads;
- Liepājas valstspilsēta;
- Līvānu novads;
- Ludzas novads;
- Madonas novads;
- Mārupes novads;
- Ogres novads;
- Olaines novads;
- Preiļu novads;
- Rīgas valstspilsēta;
- Rēzeknes novads;
- Ropažu novads;
- Salaspils novads;
- Saldus novads;
- Saulkrastu novads;
- Smiltenes novads;
- Talsu novads;
- Tukuma novads;
- Valmieras novads;
- Ventspils novads.

4.1. Pašvaldību teritorijās identificētās slodzes un to virzītājspēki

Lai apzinātu pašvaldību līmenī pastāvošās slodzes uz virszemes un pazemes ūdeņiem, tika veikta aptauja, kurā pašvaldības norādīja galvenos to teritorijās esošos ūdeņu ietekmējošos faktorus. Aptaujas mērķis bija iegūt vienotu priekšstatu par nozīmīgākajām problēmām, kas kavē ūdeņu labas kvalitātes sasniegšanu, kā arī identificēt, kuras slodzes tiek uztvertas kā visaktuālākās vietējā līmenī.

Apkopotie dati sniedz ieskatu pašvaldību skatījumā uz ūdens apsaimniekošanas jautājumiem un ļauj salīdzināt situāciju starp dažādām teritorijām un upju baseinu apgabaliem. Šī informācija kalpo kā pamats turpmākai analīzei un pasākumu plānošanai atbilstoši ŪSD prasībām, īpaši saistībā ar būtisko ūdens apsaimniekošanas jautājumu identificēšanu Latvijā.

4.1.1. attēlā apkopoti aptaujas rezultāti, kas atspoguļo, cik pašvaldības norādījušas katru no būtiskākajām ūdeņu slodzēm savā teritorijā.

Visbiežāk minētā problēma ir punktveida piesārņojums no notekūdeņiem, ko norādījušas gandrīz visas pašvaldības (32 pašvaldības). Tas liecina par notekūdeņu attīrīšanas iekārtu nepietiekamu efektivitāti, īpaši mazākos ciemos un pie ūdenstilpēm esošās tūrisma un saimnieciskās darbības vietās. Tas apliecina arī to, ka notekūdeņu apsaimniekošanas

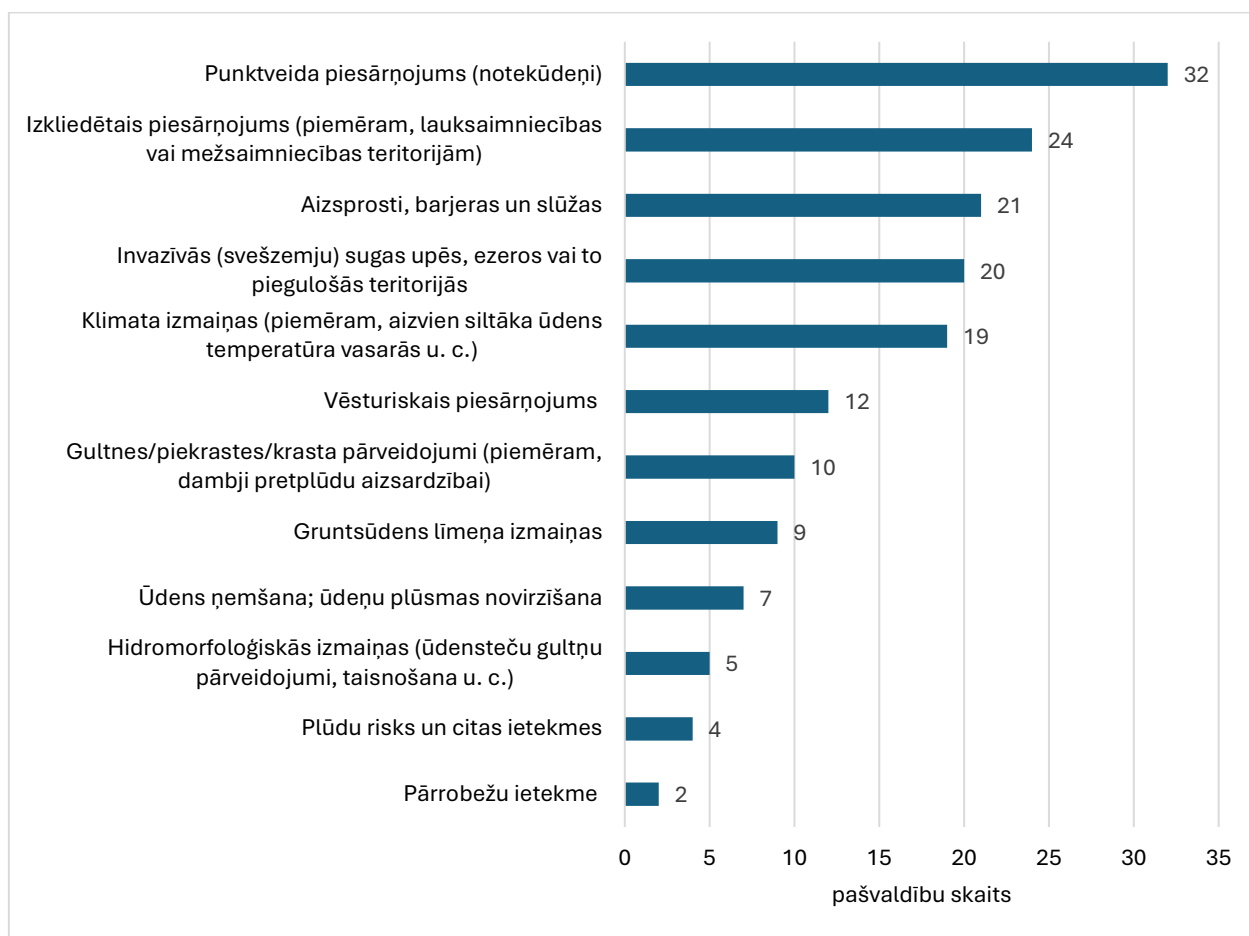

organizēšana ir pašvaldību autonomā funkcija, turklāt infrastruktūras attīstībai ir bijuši pieejami ES fondu līdzekļi, līdz ar to pašvaldības par šo jautājumu ir informētas un to apzināti risina.

Otrajā vietā ierindojas izkliedētais piesārņojums no lauksaimniecības un apdzīvoto vietu noteces (24 pašvaldības), kas norāda uz plašu barības vielu un citu piesārņotāju nonākšanu virszemes ūdeņos. Aizsprosti, barjeras un slūžas ir nākamā biežāk minētā problēma, kas uzsver ūdens režīma pārveidojumus un upju caurplūdes ierobežojumus hidroenerģijas vai meliorācijas dēļ.

Salīdzinoši bieži pieminētas arī klimata pārmaiņu sekas (piemēram, agrāka alģu ziedēšana un augstāka ūdens temperatūra) (19 pašvaldības) un invazīvo sugu izplatība (20 pašvaldības). Retāk norādītas vēsturiskā piesārņojuma problēmas, gultnes un krasta pārveidojumi, kā arī gruntsūdeņu līmeņa izmaiņas.

Savukārt plūdu riski, hidromorfoloģiskie pārveidojumi un pārrobežu ietekmes minētas tikai atsevišķos gadījumos, kas liecina, ka šie jautājumi ir lokāli vai mazāk aktuāli.

4.1.1. attēls. **Būtiskākās ūdeņu apsaimniekošanas problēmas pēc pašvaldību vērtējuma.**

Papildus konkrētu ūdeņu ietekmju apzināšanai, pašvaldības tika aicinātas novērtēt, kuras no saimnieciskās darbības jomām to teritorijā rada būtiskākās slodzes uz virszemes un pazemes ūdeņiem. Aptaujas mērķis bija noteikt galvenos ekonomiskos un sociālos sektorus, kuru darbība tieši vai netieši ietekmē ūdeņu kvalitāti, kvantitāti un ekoloģisko stāvokli.

Šāda pieeja ļauj sasaistīt identificētās ūdeņu problēmas ar to izcelsmi – attiecīgajām nozarēm, kur nepieciešama mērķēta rīcība vai papildus pasākumi. Iegūtā informācija palīdz labāk izprast cilvēka darbības ietekmes struktūru pašvaldību līmenī un kalpo par pamatu turpmākajai pasākumu plānošanai nākamajā Ūdens apsaimniekošanas plānu ciklā.

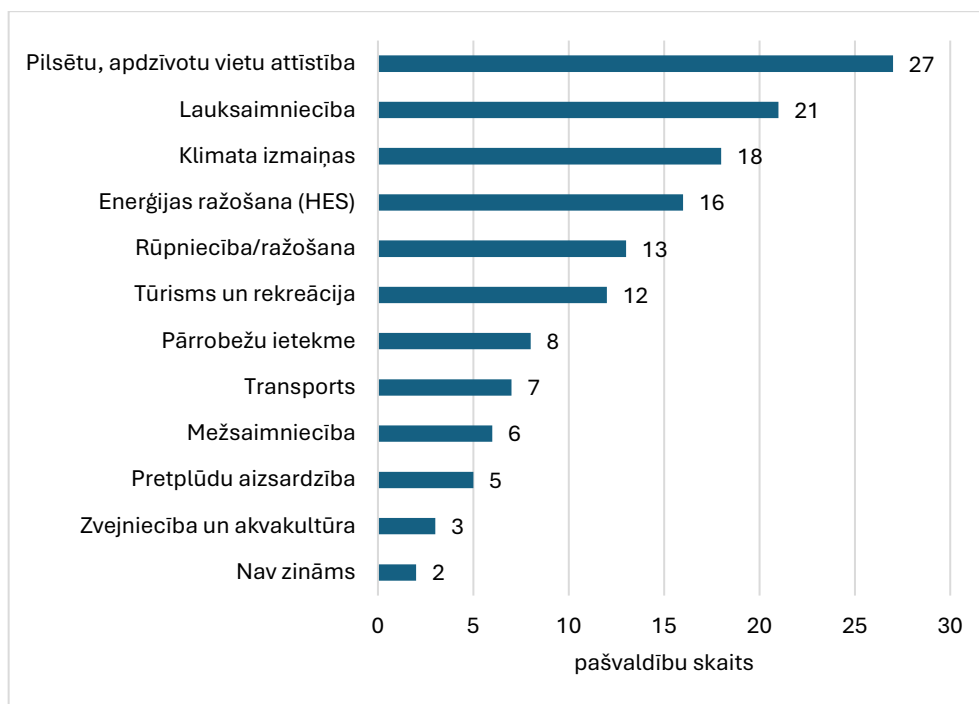
4.1.2. attēlā apkopoti pašvaldību atbildēs norādītie galvenie ūdeņus ietekmējošo slodžu virzītājspēki, kas, pēc to vērtējuma, visvairāk ietekmē ūdeņu kvalitāti un ekoloģisko stāvokli. Visbiežāk minētā joma ir pilsētu un apdzīvotu vietu attīstība, ko norādījušas 27 pašvaldības. Tas norāda uz notekūdeņu apsaimniekošanas, lietus ūdens novadīšanas un urbanizācijas radītā piesārņojuma nozīmīgo ietekmi uz ūdensobjektiem.

Otrajā vietā ierindojas lauksaimniecība, ko atzīmējusi vairāk nekā puse aptaujāto pašvaldību. Šī joma tradicionāli ir saistīta ar izkliedēto piesārņojumu – barības vielu, pesticīdu un augsnes daļiņu nonākšanu ūdenstilpēs. Bieži minētas arī klimata pārmaiņas, kas atspoguļo arvien lielāku pašvaldību izpratni par ūdens resursu jutīgumu pret temperatūras izmaiņām, sausuma periodiem un ekstremāliem nokrišņiem.

Enerģijas ražošana (HES) un rūpnieciskā ražošana ieņem nākamās vietas, norādot uz to, ka šajās nozarēs saglabājas potenciālas ietekmes uz upju un ezeru hidromorfoloģiju un kvalitāti. Tūrisms un rekreācija, īpaši aktivitātes pie ūdenstilpēm, tika minētas mazāk, taču dažās pašvaldībās tas atzīts par būtisku faktoru, kas ietekmē ūdeņu ekoloģisko līdzsvaru.

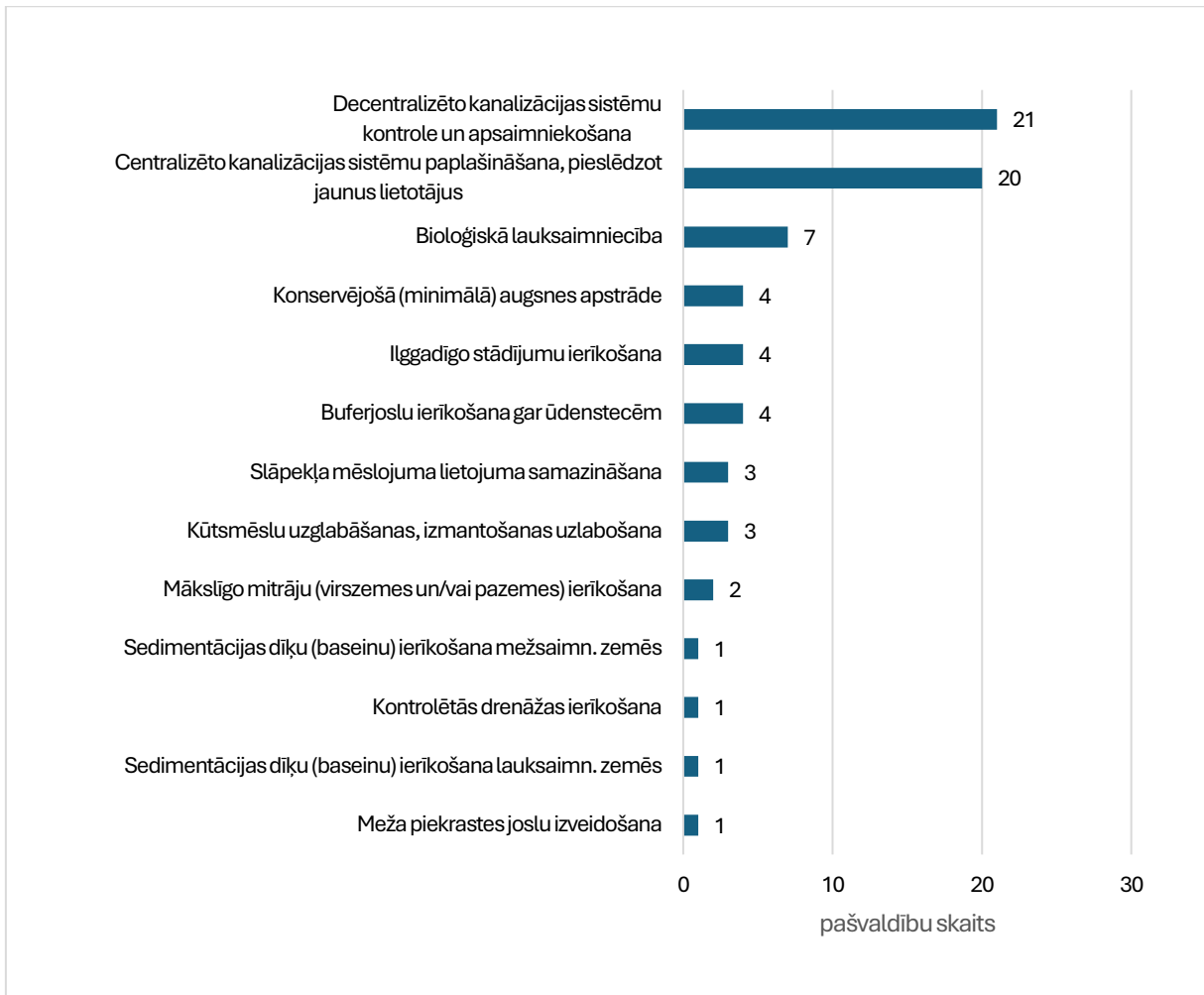
Salīdzinoši reti minētas pārrobežu ietekmes, transports, mežsaimniecība un pretplūdu aizsardzība, kas liecina, ka šīs jomas tiek uzskatītas par lokālām vai mazāk nozīmīgām attiecībā uz ūdens kvalitāti. Tikai neliels skaits pašvaldību norādīja, ka tām nav informācijas par galvenajiem ietekmju avotiem.

Kopumā rezultāti parāda, ka Latvijas pašvaldībās nozīmīgākie ūdeņu ietekmes avoti ir saistīti ar urbanizāciju, lauksaimniecību un klimata pārmaiņām, kas saskan ar iepriekš identificētajām būtiskajām ūdens apsaimniekošanas problēmām valsts līmenī.

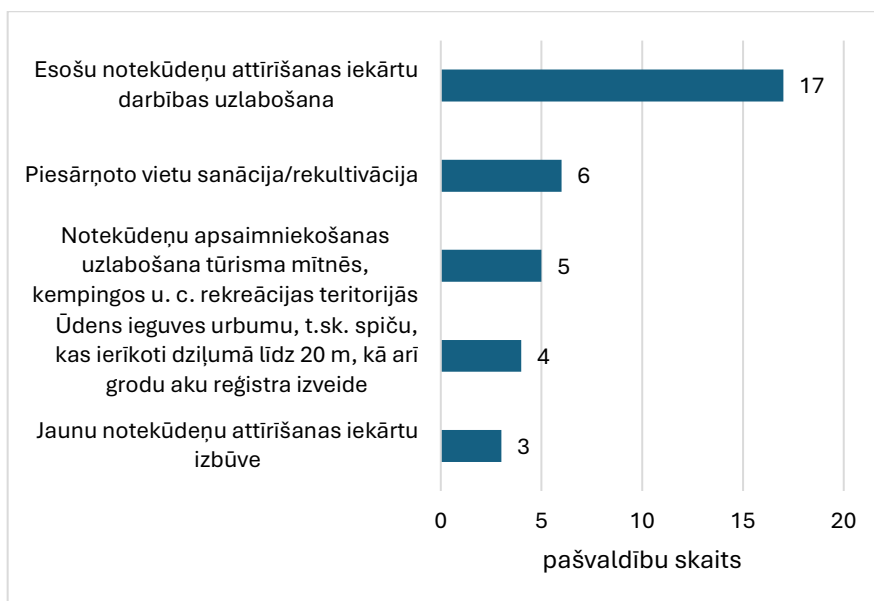
4.1.2. attēls. Galvenie ūdeņus ietekmējošo slodžu virzītājspēki pēc pašvaldību vērtējuma

Abu aptaujas daļu rezultāti liecina, ka pašvaldību skatījumā galvenie ūdeņu apsaimniekošanas izaicinājumi Latvijā ir saistīti ar urbanizācijas un lauksaimniecības radīto piesārņojumu, hidromorfoloģisko pārveidojumu un klimata pārmaiņu ietekmi, savukārt citas nozares rada lokālu vai mazāk nozīmīgu slodzi.

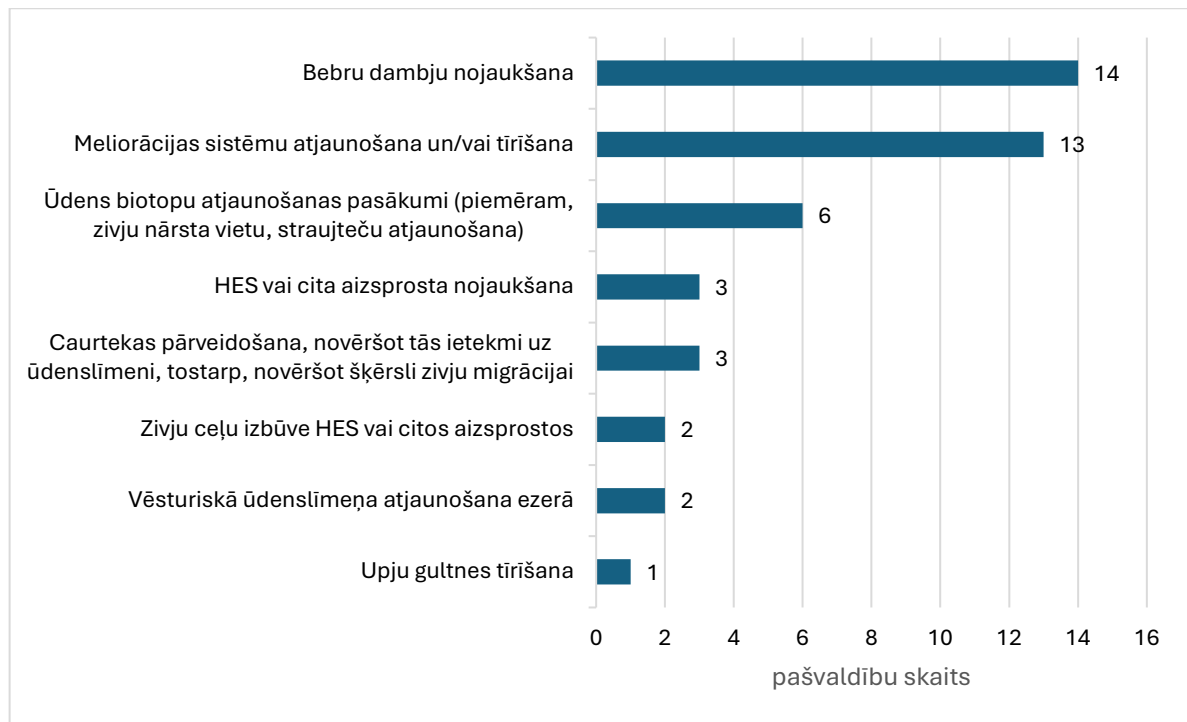
4.2.1 . attēls. Pašvaldību skaits, kuras plāno veikt izklīdētā piesārņojuma slodzes mazinājošus pasākumus 2028.-2033. g.

4.2.2. attēls atspoguļo tās aktivitātes, kuras pašvaldības plāno īstenot 2028.–2033. gadā, lai mazinātu **punktveida piesārņojumu**. Visbiežāk minētais pasākums ir esošo notekūdeņu attīrīšanas iekārtu darbības uzlabošana (17 pašvaldības), kas norāda, ka liela daļa pašvaldību infrastruktūras prasa modernizāciju un efektivitātes paaugstināšanu. Būtiska nozīme ir arī piesārņoto vietu sanācijai (6 pašvaldības) un notekūdeņu apsaimniekošanas uzlabošanai tūrisma un rekreācijas teritorijās (5 pašvaldības), kas atspoguļo nepieciešamību mazināt lokālus un sezonālus punktveida riskus. Retāk tiek plānota jaunu attīrīšanas iekārtu izbūve un urbuma/aku uzskaitē un sakārtošana, taču šie pasākumi ir būtiski teritorijās, kur joprojām pastāv nepietiekami attīrītu notekūdeņu vai nezināmas izcelsmes novadījumu risks. Kopumā dati rāda, ka pašvaldības galveno uzmanību vērš uz esošo attīrīšanas sistēmu uzlabošanu, kas ir efektīvākais veids, kā samazināt punktveida slodzes ietekmi uz ūdens kvalitāti.

4.2.2. attēls. Pašvaldību skaits, kuras plāno veikt punktveida slodzes mazinošus pasākumus 2028.–2033. g.

4.2.3. attēlā attēlotas aktivitātes, kuras pašvaldības plāno īstenot 2028.–2033. gadā, lai mazinātu **hidromorfoloģisko pārveidojumu** negatīvo ietekmi uz ūdeņiem. Visbiežāk plānotie pasākumi ir bebru dambju nojaukšana (14 pašvaldības) un meliorācijas sistēmu atjaunošana vai tīrīšana (13 pašvaldības), kas norāda uz plaši izplatītām plūsmas režīma izmaiņām, gultnes aizsērēšanu. Būtiska nozīme ir arī ūdens biotopu atjaunošanas pasākumiem (6 pašvaldības), kas palīdz atjaunot straujteču un nārsta vietu kvalitāti. Retāk tiek minēti aizsprostu nojaukšanas, caurteku pārbūves un zivju ceļu izbūves darbi, lai gan tie ir kritiski nozīmīgi upju nepārtrauktības atjaunošanai un zivju migrācijas nodrošināšanai. Atsevišķas pašvaldības plāno arī vēsturiskā ūdenslīmeņa atjaunošanu ezeros un upju gultnes tīrīšanu. Kopumā dati liecina, ka pašvaldības hidromorfoloģisko pārveidojumu ietekmes mazināšanā koncentrējas uz pasākumiem, kas visbiežāk sastopami un tehniski īstenojami plašā teritorijā, vienlaikus retāk veicot sarežģītākas un strukturāli nozīmīgākas plūsmas atjaunošanas darbības.

4.2.3 attēls. Pašvaldību skaits, kuras plāno veikt hidromorfoloģisko pārveidojumu ietekmi mazinošus pasākumus 2028.-2033. g.

4.2.4. attēlā apkopotas tās aktivitātes, kuras pašvaldības plāno īstenot 2028.–2033. gadā, lai mazinātu **citu slodžu** ietekmi uz ūdeņiem, tostarp klimatisko, bioloģisko un antropogēno faktoru radītās sekas. Visbiežāk plānotie pasākumi ir ūdensaugu pļaušana (20 pašvaldības) un peldvietu labiekārtošana (19 pašvaldības), kas atspoguļo gan rekreācijas pieprasījumu, gan nepieciešamību uzturēt ūdenstilpes sakoptas un pieejamas sabiedrībai. Būtiska ir arī ūdenstilpju un piekrastes teritoriju attīrīšana no atkritumiem un koku sagāzumu likvidēšana, kas palīdz novērst cilvēku radīto vai dabisko procesu izraisīto lokālo slodzi. Pašvaldības plāno arī klimata ietekmju mazināšanas pasākumus un sabiedrības izglītošanu, uzsverot nepieciešamību pielāgoties ekstremālām laikapstākļu situācijām un veicināt atbildīgu rīcību. Retāk tiek minēti pasākumi, kas saistīti ar zivju nārsta vietu veidošanu, biomanipulāciju ezeros vai slodzes mazināšanu ūdensmalās, lai gan tie var dot nozīmīgu ekoloģisko ieguvumu. Kopumā dati liecina, ka pašvaldības lielāku uzmanību pievērš praktiskiem, ikdienas apsaimniekošanas pasākumiem (peldvietu uzturēšanai, ūdensaugu pļaušanai), kas vienlaikus uzlabo ūdensobjektu estētisko pievilcību un atbilst iedzīvotāju gaidām.

4.2.4. attēls. Pašvaldību skaits, kuras plāno veikt dažādu slodžu mazinājošus pasākumus 2028.-2033. g.

Galvenie secinājumi

- Latvijā ūdeņu kvalitāte ir nevienmērīga – daļa upju un ezeru sasniedz labu kvalitāti, taču liela daļa saglabājas vidējā, sliktā vai pat ļoti sliktā kvalitātē. Pazemes ūdeņi kopumā atrodas labā stāvoklī, lai gan atsevišķās vietās novērotas paaugstinātas nitrātu un pesticīdu koncentrācijas. Piekrastes ūdeņi nerasniedz labu kvalitāti.
- Punktveida piesārņojums Latvijā galvenokārt saistīts ar apdzīvoto vietu vai rūpniecības objektu notekūdeņu attīrīšanas iekārtu izplūdēm. Lai arī šo ietekmi salīdzinoši viegli kontrolēt, tā joprojām ir nozīmīga – īpaši attiecībā uz barības vielu un ķīmisko vielu piesārņojumu.
- Izklidētais piesārņojums ir visplašāk izplatītā un vissarežģītāk kontrolējamā slodze, kas ūdeņus ietekmē no lauksaimniecības zemēm, apdzīvotām teritorijām, ceļu infrastruktūras un mežsaimniecības. Tā rezultātā ūdeņos nonāk barības vielas, organiskās vielas un pesticīdi, būtiski veicinot eutrofikāciju un ūdens kvalitātes pasliktināšanos. Izklidētā piesārņojuma mazināšana prasa integrētu pieeju: labas lauksaimniecības prakses, buferjoslas, drenāžas plūsmas kontroli un videi draudzīgu meliorācijas sistēmu elementu, piemēram, sedimentācijas dīķi un mākslīgie mitrāji.
- Hidromorfoloģiskie pārveidojumi, piemēram, upju taisnošana, padziļināšana, kā arī meliorācijas sistēmas (t.sk. to atjaunošana un pārbūve), hidroelektrostacijas un citi šķēršļi, būtiski maina dabisko plūdumu, bloķē zivju migrāciju, veicina eroziju un samazina biotopu daudzveidību. Šīs pārmaiņas ir viens no iemesliem, kāpēc daudzas ūdenstilpes nerasniedz labu ekoloģisko stāvokli. Situācijas uzlabošanai nepieciešama upju dabiskošana, upes tecējuma nepārtrauktības atjaunošana, zivju ceļu izbūve hidroelektrostacijās zivju migrācijas nodrošināšana, bezsaimnieka būvju demontāža un plūsmas režīmu optimizēšana.
- Citas slodzes, tostarp vēsturiskais piesārņojums, atmosfēras depozicija, invazīvās sugas un klimata pārmaiņas, būtiski pastiprina jau esošo ietekmi uz upēm, ezeriem un jūras ūdeņiem. Vēsturiskais piesārņojums saglabājas augsnē un nogulumos, atmosfēras depozicija rada grūti kontrolējamu vielu ieplūdi no plašāka reģiona, invazīvās sugas apdraud bioloģisko daudzveidību, bet klimata pārmaiņas pastiprina plūdu risku, eroziju un ekosistēmu jutīgumu pret citām slodzēm. Šo slodžu mazināšana prasa ilgtermiņa pieeju, starpnozaru sadarbību un pielāgošanās pasākumus.
- Pašvaldību aptaujas rezultāti rāda, ka pašvaldību ieskatā aktuālākās ūdeņu problēmas ir punktveida piesārņojums, izklidētais piesārņojums un šķēršļi (aizsprosti, barjeras un slūžas). Pašvaldības norāda arī klimata pārmaiņu radītās sekas un urbanizācijas slodzi. Kopumā rezultāti apstiprina, ka vietējā līmenī identificētās problēmas bieži sakrīt ar valstī noteiktajām būtiskajām slodzēm.
- Pašvaldību aptaujas rezultāti rāda, ka visbiežāk pašvaldību plānotie pasākumi saistīti ar praktiskām un finansiāli pieejamām rīcībām slodžu mazināšanai, īpaši attiecībā uz decentralizēto un centralizēto kanalizācijas sistēmu sakārtošanu un ikdienas apsaimniekošanas darbiem – ūdensaugu pļaušanu, peldvietu uzturēšanu. Punktveida piesārņojuma jomā dominē esošo attīrīšanas iekārtu modernizācija, ko lielā mērā veicina ES fondu līdzekļu pieejamība, savukārt hidromorfoloģisko pārveidojumu ietekmju kontekstā – bebru dambju nojaukšana un meliorācijas sistēmu uzturēšana. Vienlaikus meliorācijas uzturēšanas darbi ir vērtējami kā nepieciešami ūdensnoteces nodrošināšanai un infrastruktūras funkcionēšanai, taču to plānošanā un īstenošanā būtiski ievērot samērīguma principu. Regulāra aizauguma un krūmu apsaimniekošana parasti rada nelielu ietekmi uz ūdens vidi, savukārt intensīvāki darbi, piemēram, gultnes padziļināšana, prasa rūpīgu izvērtējumu, lai uzturēšanas pasākumi sasniegtu savu mērķi, vienlaikus neradot papildu slodzi upju ekoloģiskajam stāvoklim. Mazāk tiek plānoti sarežģītāki un dārgāki strukturāli pasākumi, piemēram, aizsprostu nojaukšana vai biotopu atjaunošana. Kopumā pašvaldību plāni atspoguļo reālās vajadzības un iespējas teritorijās, sniedzot vērtīgu pamatu turpmākai ūdens apsaimniekošanas pasākumu plānošanai.

Turpmākie Upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plānu 2028. – 2033. g. izstrādes soļi

AKTIVITĀTES	2025. gads												2026. gads												2027. gads																						
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12											
Plānu izstrādes laika grafiks																																															
Grafika saskaņošana ar KEM un KP, publicēšana - 2024. gadā																																															
Laika grafika sabiedriskā apspriešana	█	█	█	█	█	█																																									
Komentāru iestrāde, grafika gala versija							█	█	█																																						
Upju baseinu apgabalu (UBA) raksturojums																																															
UBA vispārīgs raksturojums	█	█	█																																												
Apraksts par veikto monitoringu un ŪO kvalitātes novērtējums virszemes ūdeņiem, metodikas	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█																																			
Apraksts par veikto monitoringu un ŪO kvalitātes novērtējums pazemes ūdeņiem, metodikas																																															
Slodžu būtiskuma novērtējums, metodikas	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█																																			
Ūdens resursu lietošanas ekonomiskā analīze	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█																																			
Saskaņošana ar KEM, publicēšana												█	█																																		
Pārskats par būtiskiem ūdeņu apsaimniekošanas jautājumiem																																															
Anketa pašvaldībām - izsūtīta un atbildes apkopotas 2024. gadā																																															
Pārskata dokumenta sagatavošana	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█																																			
Pārskata sabiedriskā apspriešana													█	█	█	█	█	█	█																												
Komentāru iestrāde, pārskata gala versija																										█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	
4. cikla UBA plāni un pasākumu programmas																																															
Kvalitātes mērķi ūdensobjektiem													█	█	█	█	█	█	█	█																											
Pasākumu izmaksu efektivitātes analīze un pasākumu programmas projekts													█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█																						
Izņēmumu pamatošana													█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█																						
UBA plānu projekta* saskaņošana ar KEM, publicēšana																										█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	
UBA plānu projekta sabiedriskā apspriešana																										█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	
SIVN izstrāde un Vides pārskata sabiedriskā apspriešana*																										█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	
Saņemto komentāru iestrāde, UBAP gala versija																																															
UBAP gala versijas apstiprināšana*																																															
3. cikla Plūdu riska pārvaldības plāni																																															
Sākotnējais plūdu riska novērtējums (SPRN) - izstrādāts 2024. gadā																																															
SPRN ziņošana	█	█	█																																												
Plūdu riska modelēšana un plūdu riska / plūdu draudu karšu sagatavošana	█	█	█	█	█	█																																									
Plūdu riska / plūdu draudu karšu sabiedriskā apspriešana							█	█	█	█	█	█																																			
Plūdu riska / plūdu draudu karšu ziņošana													█	█																																	
Plūdu riska pārvaldības plānu projekts*, saskaņošana ar KEM													█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█																						
PRP plānu projekta sabiedriskā apspriešana																										█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	
SIVN izstrāde un Vides pārskata sabiedriskā apspriešana*																										█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█
Saņemto komentāru iestrāde, PRPP gala versija																																															
PRPP gala versijas apstiprināšana*																																															

☐ atšķirīgs izstrādes laiks pazemes ūdeņiem

* UBA plāniem un PRP plāniem integrēti

Izmantotā literatūra un avoti

- Aizsargjoslu likms (5.02.1997.) Pieejams <https://likumi.lv/ta/id/42348#p7> Skatīts 24.11.2025.
- DAP bez dat. Invazīvo sugu pārvaldnieks. Pieejams <https://latvianature.daba.gov.lv/invazivo-sugu-parvaldnieks/> Skatīts 24.11.2025.
- KEM 2023. Pielāgošanās klimata pārmaiņām. Pieejams <https://www.kem.gov.lv/lv/pielagosanas-klimata-parmainam> Skatīts 24.11.2025.
- KEM, LVĢMC 2024. Sākotnējā plūdu riska novērtējuma ziņojums 2025. – 2030. gadam.
Pieejams
https://videscentrs.lvģmc.lv/files/Sabiedriska%20apsriesana/Sakotnejais_PR_noverteju_ms_2024.pdf Skatīts 24.11.2025.
- LHEI 2024. Jūras vides stāvokļa novērtējums. Pieejams
<https://www.kem.gov.lv/lv/media/3107/download?attachment> Skatīts 24.11.2025.
- LVĢMC 2021. Upju baseinu apsaimniekošanas plāni 2022. – 2027. gadam. Pieejams
<https://videscentrs.lvģmc.lv/lapas/udens-apsaimniekosana-un-pludu-parvaldiba> Skatīts 27.11.2025.
- LVĢMC 2025. Pārskats par virszemes un pazemes ūdeņu stāvokli 2024. gadā. Pieejams
<https://videscentrs.lvģmc.lv/lapas/udens-kvalitate> Skatīts 10.12.2025.
- LVĢMC. S.a. Latvijas klimats. Pieejams <https://videscentrs.lvģmc.lv/lapas/latvijas-klimats> Skatīts 05.04.2024.
- M. Balalaikins, A. Bojāre red., 2023. Invazīvo sugu rokasgrāmata, Daugavpils, Daugavpils Universitātes Dabas izpētes un vides izglītības centrs. Pieejams
<https://www.daba.gov.lv/lv/invazivas-sugas> Skatīts 24.11.2025.
- MK not. 34. Noteikumi par piesārņojošo vielu emisiju ūdenī. (22.01.2002.) Pieejams
<https://likumi.lv/ta/id/58276-noteikumi-par-piesarnojoso-vielu-emisiju-udeni>
- MK not. Nr. 681. "Upju baseinu konsultatīvās padomes nolikums". (9.12.2003.) Pieejams
<https://likumi.lv/ta/id/82018-upju-baseinu-apgabala-konsultativas-padomes-nolikums> Skatīts 24.11.2025.
- Ūdens apsaimniekošanas likums(12.09.2002.) Pieejams <https://likumi.lv/ta/id/66885-udens-apsaimniekosanas-likums> Skatīts 24.11.2025.
- VARAM 2022. Pasākumu programma laba jūras vides stāvokļa panākšanai 2022.-2027. gadā.
Pieejams
https://tapportals.mk.gov.lv/attachments/legal_acts/document_versions/21b42458-cdb5-4557-8cae-2f53e3b87e99/download Skatīts 24.11.2025. Skatīts 24.11.2025.
- VVD 2025. Notekūdeņu apsaimniekošana. Pieejams https://www.vvd.gov.lv/lv/notekudenu-apsaimniekosana?utm_source=https%3A%2F%2F Skatīts 25.11.2025.

ANKETA

1. INFORMĀCIJA PAR RESPONDENTU

Pašvaldība	
Aizpildītāja vārds, uzvārds	
e-pasts	

2. BŪTISKI AR ŪDEŅU AIZSARDZĪBU UN IZMANTOŠANU SAISTĪTI JAUTĀJUMI

2.1. Kādas ūdeņus ietekmējošas slodzes pastāv jūsu pašvaldībā?

Atzīmējiet ar "X" 3 galvenās slodzes jūsu pašvaldībā, kas ietekmē ūdeņus! Miniet ietekmētās upes un ezerus! Ja nepieciešams, papildiniet sarakstu! Izvēli varat komentēt.

Kolonā "Upe/-es / ezers/-i / objekts/-i / vieta" lūdzam izvēlēties ūdensobjekta nosaukumu no Excel faila "Udensobjekti_pa_ATVK_2024.xlsx" kolonas "ŪO nosaukums", ja pasākums ir veikts galvenā ūdensobjekta ūdenstecē, bet, ja kādā mazāka pietekā, tad norādiet attiecīgās ūdenstilpes nosaukumu.

Slodze	Atzīmējiet ar "X"	Upe/-es / ezers/-i / objekts/-i / vieta
Punktveida piesārņojums (notekūdeņi)		
Izklidētais piesārņojums (noteces no lauksaimniecībā vai mežsaimniecībā izmantotām teritorijām, pilsētu teritorijām)		
Ūdens ņemšana vai dabiskās ūdeņu plūsmas novirzīšana (piemēram, ūdens ņemšana ugunsdzēsības vajadzībām vai mākslīgs kanāls zivjaudzētavas vajadzībām)		
Gultnes/piekrastes/krasta pārveidojumi (piemēram, dambji pretplūdu aizsardzībai)		
Aizsprosti, barjeras un slūžas		

Hidromorfoloģiskās izmaiņas (bagarēšana, kanālu veidošana, ūdensteču gultņu pārveidojumi, taisnoti upju posmi u. c.)		
Gruntsūdens līmeņa izmaiņas		
Vēsturiskais piesārņojums		
Invazīvās (svešzemju) sugas (piemēram, latvāņi (<i>Heracleum sosnowsky</i>)) un/vai sugu pārmērīga savairošanās (piemēram, jūras kraukļi (<i>Phalacrocorax carbo</i>)) upēs, ezeros vai to piegulošās teritorijās		
Klimata izmaiņas (piemēram, agrāka ūdenszāļu aizauguma veidošanās pavasaros, aizvien siltāka ūdens temperatūra vasarās u. c.)		

Komentārs / skaidrojums / citas piezīmes

--

2.2. Kuras no zemāk minētajām jomām, Jūsuprāt, rada galvenās slodzes jūsu pašvaldībā?

Atbilstošo atzīmējiet ar "X". Ja nepieciešams, papildiniet sarakstu! Izvēli varat komentēt.

Joma	Atzīmējiet ar "X"	Komentārs
Pilsētu, apdzīvotu vietu attīstība		
Rūpniecība/ražošana		
Lauksaimniecība		
Mežsaimniecība		
Pretplūdu aizsardzība		
Enerģijas ražošana (HES)		
Enerģijas ražošana (ne HES)		
Transports		

Tūrisms un rekreācija (vietējais vai starpvalstu tūrisms, intensīva pārvietošanās ar motorizētiem ūdens transportlīdzekļiem, peldvietu izmantošana, makšķerēšana, naktsmītnes (kempingi) u. c.)		
Zvejniecība un akvakultūra		
Klimata izmaiņas		
Pārrobežu ietekme (no kaimiņvalstīm nestais piesārņojums, HES darbība kaimiņvalstīs u. c.)		
Nav zināms		

Komentārs / skaidrojums / citas piezīmes

2.3. Vai jūsu pašvaldībā ir fiksēti pārmērīga sausuma vai ūdens resursu trūkuma gadījumi?

Atbilstošo atzīmējiet ar "X"! Lūdzu, komentējiet atbildi!

Jā, ir bijuši pārmērīga sausuma un/vai ūdens resursu trūkuma gadījumi	
Nē, sausuma un/vai ūdens resursu trūkuma gadījumi nav bijuši	

Komentārs / skaidrojums / citas piezīmes

3. ĪSTENOTĀS UN PLĀNOTĀS RĪCĪBAS ŪDEŅU AIZSARDZĪBAS UN APSAIMNIEKOŠANAS JOMĀ JŪSU PAŠVALDĪBĀ

3.1. Kādas rīcības 2022.-2027. gadā īstēnotas vai ir plānots īstēnot jūsu pašvaldībā punktveida piesārņojuma samazināšanai?

Ar "X" atzīmējiet atbilstošo, norādiet konkrētu vietu vai upi, vai ezeru! Ja nepieciešams, papildiniet sarakstu! Tabulā norādīto informāciju varat komentēt.

Aktivitāte	Īstēnots 2022.-2024. gadā	Plānots īstēnot 2025.-2027. gadā	Plānots īstēnot 2028.-2033. gadā	Netiek plānots	Nav zināms	Upe/-es / ezers/-i / objekts/-i / vieta
Jaunu notekūdeņu attīrīšanas iekārtu izbūve						
Esošu notekūdeņu attīrīšanas iekārtu darbības uzlabošana						
Decentralizēto kanalizācijas sistēmu kontrole un apsaimniekošana						
Notekūdeņu apsaimniekošanas uzlabošana tūrisma mītnēs, kempingos u. c. rekreācijas teritorijās						
Centralizēto kanalizācijas sistēmu paplašināšana, pieslēdzot jaunus lietotājus						
Pamesto/neizmantoto ūdens ieguves urbumu tamponāža						
Piesārņoto vietu sanācija/rekultivācija						
Ūdens ieguves urbumu, t.sk. spīču, kas ierīkoti dziļumā līdz 20 m, kā arī grodu aku reģistra izveide						

Komentārs / skaidrojums / citas piezīmes

--

3.2. Kādas rīcības 2022.-2027.gadā īstenotas vai ir plānots īstenot jūsu pašvaldībā lauksaimniecības radītā piesārņojuma samazināšanai?
 Ar "X" atzīmējiet atbilstošo, norādiat konkrētu vietu vai upi, vai ezeru! Ja nepieciešams, papildiniet sarakstu! Tabulā norādīto informāciju varat komentēt.

Aktivitāte	Īstenots 2022.-2024. gadā	Plānots īstenot 2025.-2027. gadā	Plānots īstenot 2028.-2033. gadā	Netiek plānots	Nav zināms	Upe/-es / ezers/-i / objekts/-i / vieta
Ilggadīgo stādījumu ierīkošana						
Konservējošā (minimālā) augsnes apstrāde						
Slāpekļa mēslojuma lietojuma samazināšana						
Sedimentācijas dīķu (baseinu) ierīkošana						
Kontrolētās drenāžas ierīkošana						
Mākslīgo mitrāju (virszemes un/vai pazemes) ierīkošana						
Bioloģiskā lauksaimniecība						
Buferjoslu ierīkošana gar ūdenstecēm						
Kūtsmēsļu uzglabāšanas, izmantošanas uzlabošana						
Divpakāpju grāvju izveide						
Akmeņu krāvumu ierīkošana meliorācijas grāvjos (ar mērķi aizturēt barības vielu noteci)						

Komentārs / skaidrojums / citas piezīmes

3.3. Kādas rīcības 2022.-2027.gadā īstenotas vai ir plānots īstenot jūsu pašvaldībā mežsaimniecības radītā piesārņojuma samazināšanai?
 Ar "X" atzīmējiet atbilstošo, norādiet konkrētu vietu vai upi, vai ezeru! Ja nepieciešams, papildiniet sarakstu! Tabulā norādīto informāciju varat komentēt.

Aktivitāte	Īstenots 2022.-2024. gadā	Plānots īstenot 2025.-2027. gadā	Plānots īstenot 2028.-2033. gadā	Netiek plānots	Nav zināms	Upe/-es / ezers/-i / objekts/-i / vieta
Meža piekrastes joslu izveidošana						
Plūsmas kontroles dambju ierīkošana						
Virszemes filtrācijas platību ierīkošana						
Sedimentācijas dīķu (baseinu) ierīkošana						

Komentārs / skaidrojums / citas piezīmes

3.4. Kādas rīcības 2022.-2027.gadā īstenotas vai ir plānots īstenot jūsu pašvaldībā hidromorfoloģisko pārveidojumu ietekmes samazināšanai?
 Ar "X" atzīmējiet atbilstošo, norādiēt konkrētu vietu vai upi, vai ezeru! Ja nepieciešams, papildiniet sarakstu! Tabulā norādīto informāciju varat komentēt.

Aktivitāte	Īstenots 2022.-2024. gadā	Plānots īstenot 2025.-2027. gadā	Plānots īstenot 2028.-2033. gadā	Netiek plānots	Nav zināms	Upe/-es / ezers/-i / objekts/-i / vieta
Zivju ceļu izbūve HES vai citos aizsprostos						
Upes gultnes dabiskuma atjaunošana taisnotos upju posmos						
HES vai cita aizsprosta nojaukšana						
Caurtekas pārveidošana, novēršot tās ietekmi uz ūdenslīmeni, tostarp, novēršot šķērslī zivju migrācijai						
Meliorācijas sistēmu atjaunošana un/vai tīrīšana						
Vēsturiskā ūdenslīmeņa atjaunošana ezerā						
Meliorācijas grāvju/taisnoto upju posmu meandrēšana (līkumu izveidošana)						
Ūdensaugu pļaušana						
Koku sagāzumu likvidēšana						

Komentārs / skaidrojums / citas piezīmes

3.5. Kādas rīcības 2022.-2027. gadā īstenotas vai ir plānots īstenot jūsu pašvaldībā citu ietekmju samazināšanai?

Ar "X" atzīmējiet atbilstošo, norādiet konkrētu vietu vai upi, vai ezeru! Ja nepieciešams, papildiniet sarakstu! Tabulā norādīto informāciju varat komentēt.

Aktivitāte	Īstenots 2022.-2024. gadā	Plānots īstenot 2025.-2027. gadā	Plānots īstenot 2028.-2033. gadā	Netiek plānots	Nav zināms	Upe/-es / ezers/-i / objekts/-i / vieta
Ūdensaugu pļaušana						
Ūdens biotopu atjaunošanas pasākumi (piemēram, zivju nārsta vietu, straujteču atjaunošana)						
Bio-manipulācija ezerā (zivju sugu attiecību izmaiņšana ar mērķi uzlabot ekoloģiskos apstākļus)						
Koku sagāzumu likvidēšana						
Ūdeņu vai to piekrastes teritoriju atbrīvošana no atkritumiem						
Peldošo makrofitu salu uzstādīšana						
Bebru dambju nojaukšana						
Zivju nārsta vietu izveidošana						
Klimata ietekmju mazinājoši pasākumi (piemēram, lietus ūdens noteces sistēmas izveide/uzlabošana, dzeramā ūdens piekļuves vietas u. c.)						
Sabiedrības izglītošanas pasākumi par ūdeņu aizsardzību un apsaimniekošanu						
Peldvietu labiekārtošana (piemēram, atkritumu urnu izvietošana, tualetu ierīkošana u. c.)						

Ūdenssaimniecības pakalpojumu uzlabošana – ūdens ieguves urbumu modernizācija (urbumu aprīkošana, monitoringa automatizācija u. c.)						

Komentārs / skaidrojums / citas piezīmes

--

3.6. Vai jūsu pašvaldībā laikā no 2019. līdz 2024. g. tika/tiek veikts monitorings pazemes, virszemes (upēs un/vai ezeros), avotu vai peldvietu ūdeņos, ievācot paraugus analīzēm?

Lūdzu, atbilstoši atzīmējiet ar "X"!

Nē, monitorings nav/netiek veikts	
Jā, ir veiktas analīzes pazemes ūdeņiem	
Jā, ir veiktas analīzes avotu ūdeņiem	
Jā, ir veiktas analīzes ūdeņiem peldvietā/-ās	
Jā, ir veiktas analīzes virszemes ūdeņiem	

Lūdzu, norādiet tiešsaistes saites, ja veikto analīžu rezultāti ir publiski pieejami, vai kontaktpersonu informācijas ieguvei!

--

